

OCAK
2024

DİLİMİZİN ZENGINLİKLERİ PROJESİ

Divanü Lugatit Türk Okumaları
"Denemeler"

- Today's business solutions in the era of globalization
- The best business innovation in the digital era for millennials
- Business strategy to compete with competitors for beginners

Yazıyor Yazıyor !!!

**Divan-ı Lugati't Türk'ten
Haberler Var!**

DİVÂNÜ LUGÂTİ'T TÜRK

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud kendisine sonsuz bir ün, bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Dîvânu Lugâti't-Türk adını vermiştir.

Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan Kâşgarlı Mahmud, bu ölçünlü dil çerçevesinde diğer Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele almıştır. Zaman zaman biçim bilgisi yönünden belirlediği farklılıklara da işaret eden Kâşgarlı Mahmud bu nedenle eserine Türk Lehçeleri (ve Ağızları) Sözlüğü adını vermiştir.

Kâşgarlı Mahmud, eseriyle tam olarak bağdaşan bir ad seçmiştir. Gerçekten de Dîvânu Lugâti't-Türk, Türk soylu halkların dil özelliklerini ve o dönemin söz varlığını olabildiğince ayrıntısıyla ortaya koyan bir “divan”dır...

Kâşgarlı Mahmud, anıtsal eseri Dîvânu Lugâti't-Türk'ü yazış nedenini ilk sayfadaki Tanrı'ya ve Hz. Muhammed'e övgü bölümünden hemen sonra açıklamaktadır.

Talih güneşinin Türk burcunda doğduğunu, Tanrı'nın Türk kağanlığını gökyüzünün katmanları arasına yerleştirdiğini, onlara Türk adını ve egemenliği verdiğini yazar. Çağının kağanlarını

Tanrı'nın Türkler arasından çıkardığını ve ulusları yönetme dizginlerini Türklerle vererek bütün insanlığa egemen kıldığını belirtir.

Türklerin oklarından korunmak için akıl sahibi olanların, Türklerle katılması gerektiğini yazan Kâşgarlı Mahmud, en doğrusunun Türklerin gönlünü almak olduğunu, derdini dinletebilmek için onların diliyle konuşmaktan başka çıkar yol bulunmadığını ifade eder.

Bu görüşlerini kanıtlamak amacıyla Buharalı ve Nişaburlu iki ayrı imamdan işittiği bir hadisi tanık gösterir. Her iki imam da Hz. Muhammed'in kıyamet belirtilerinden, ahir zamandaki azaplardan ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkışından söz ederken “Türklerin dilini öğreniniz, çünkü onların egemenliği uzun sürecektir” buyurduğunu Kâşgarlı Mahmud'a anlatmıştır.

Elif DURUL

10/E

313

Divanu Lugati't-Türk

Kaşgarlı Mahmud tarafından yaklaşık olarak 1072 – 1074 yılları arasında yazılmış ve dönemin halifesi Ebü'l-Kasım Abdullah'a sunulmuştur. Eserin adında geçen lügat yani sözlük kelimesine rağmen kitabı sadece bir sözlük olarak değerlendirmemiz yanlış olur. Çünkü bu eser kelime ve anlamlarından dışında en az bu bölüm kadar değerli başka bilgiler de içermektedir. Özellikle eserin yazıldığı dönemde yaşayan Türkler hakkında ayrıntılı bilgi vermesi ve bir Türk haritasını muhteva etmesi eserin değerini katlayan niteliklerdir.

Türk tarihinde yazılmış en önemli eser nedir diye bir soru sorulsa belki de birçoğumuzun vereceği cevap Divanü Lügati't Türk adlı eser olacaktır. Eserin hem etkileyici bir yazılış şekli olması hem içeriğindeki bilgiler o kadar kıymetli ki eser, adeta yazıldığı dönemi aydınlatan bir fener gibidir. Biz bu eser sayesinde 11. yüzyıl Türk kültürünü, dünyasını ve coğrafyasını bugün anlayabiliyoruz. Bunun yanı sıra yazar o dönem Türkçesini, özelliklerini, dil bilgisini, şiirleri, atasözlerini bir araya getirmesiyle bir Türkoloji başyapıtı oluşturmuştur

Divanü Lügati't Türk'ün Yazılış Amacı

Eserin yazıldığı dönemde Türkler arasında Arapça ağırlık kazanmaya başladığı, edebiyat eserlerinin çoğunlukla Arapça yazıldığı görülür. Bu durumda rahatsız olan Kaşgarlı Mahmut, hem Türkçenin de en az Arapça kadar köklü ve sistemli bir dil olduğunu göstermek hem de Araplara Türkçeyi öğretmek için bu kitabını kaleme alır. Kitabın yazılış amacını bu şekilde ele alacak olursak Kaşgarlı Mahmut'u bir Türk milliyetçisi olarak değerlendirmek mümkündür. Böylelikle millet kavramının Türklerde ne kadar eski olduğunu görmüş oluruz.

Türkçenin bilinen en eski sözlüğü olup Batı Asya yazı Türkçesiyle ilgili var olan en kapsamlı ve önemli dil yapıtıdır. Bilinen tek yazma nüshası İstanbul'daki Fatih Millet Kütüphanesi'ndedir.

Eser, Yaklaşık 8000 civarında madde başı içerir. [1] Bu eser için Kaşgarlı Mahmud tarafından halk arasında kullanılan Türkçe kelimeler derlenmiş; daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla deyimlerden, atasözlerinden ve şiirlerden örnekler verilmiş ve bunların Arapça tercümeleleri de yapılmıştır.

Kökleşik Arap sözlük bilgisi ilkelerine göre hazırlanmış olan sözlük, muhtemelen 1077 yılında Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillâh'ın oğlu Ebü'l-Kâsım Abdullah'a takdim etmiştir.

Eser, bir sözlük olmanın dışında Türkçe'nin 11. yüzyıldaki dil özelliklerini belirten, ses ve yapı bilgisine ışık tutan bir gramer kitabı niteliğindedir. Ayrıca yazıldığı devirdeki kişi, boy ve yer adları kaynağı; Türk tarihine, mitolojisine, coğrafyasına, halk edebiyatına, tıp bilgileri ve tedavi usullerine dair bilgi veren ansiklopedik bir eserdir.[1]

Divanü Lügati't Türk'ün Özellikleri

1)Türk Edebiyatı'nda yazılmış ilk sözlük olan Divanü Lügat'it Türk, "Türk Dilinin Sözlüğü" anlamına gelmektedir.

2)Kitabın giriş bölümünde yazar eserin yazılış amacını, kaç bölüme ayrıldığı ve sözlük hakkında genel bilgiler vermiştir.

4)Kaşgarlı Mahmut derlediği Türkçe kelimeleri bir araya toplamış ve sekiz farklı bölümde kullanıma sunmuştur. Bu kelimeler Türkmen, Oğuz, Çiğil gibi çeşitli Türk boylarının dillerinden alınmıştır.

5)Kelimelerin Arapça karşılıkları verilmiştir. Bununla birlikte kelimenin daha iyi anlaşılması için gerekli açıklamalar yapılmış, sözcüklerin halk arasında kullanım örneklerine de yer verilmiştir.

Divanü Lügat'it Türk'ün İçeriği

Eserde 7500 kelimenin Arapça karşılığına yer verilmiştir. Aynı zamanda bu kelimelerin Türk halkı arasındaki kullanımlarına da örnekler verilmiştir. Eserdeki kelimeler Karahanlı (Hakaniye) Türkçesiyle yazılmıştır. Divanü Lügat'it Türk ile Türkçe kelimelerin tarih içerisindeki değişimleri ve kullanım alanları tespit edilebilmektedir. Eserin sözlük olmasının yanında dönemin Türk halkı hakkında, onların kültürleri, adetleri ve yaşayışları hakkında bilgi vermesi çok daha önemlidir. Divanü Lügat'it Türk aynı zamanda dönemin Türk boylarının bir haritasını da içerir. Bu haritada Kaşgarlı Mahmud Balasagun'u merkez olarak almış ve Türk haritasını Balasagun merkezli çizmiştir.

Ayşe seran kanmaz

11-c /477

KAŞGARLI MAHMUT 'UN DİLİMDE TÜRK

Kaşgarlı Mahmut, eserinin her bölümünde mutlaka Türklüğü yüceltmıştır. Tabi ki bu Allah'a ve Hazreti Muhammed'e övgüsünden sonra gelir. Kaşgarlı Mahmut Türk adına şu şekilde tanımlar: 'Türk tanrının selamı üzerine olsun Nuh peygamberin oğlunun adıdır' insanın üzerinden uzun bir süre Geçmedi mi?' ayetinde Adem peygamberin adı nasıl 'insan' sözüyle başlıyorsa Allah Nuh'un oğlu Türk'ün çocuklarına seslenirken bu adı kullanılır. Türk adı Ad olarak Allah'ın verdiği bir Ad olarak söylüyoruz. Ahir zaman üzerine yazılmış olan, Ebu Bekr El mugide 'l cer cerani'nin kitabında bahsi geçen ve Resulullah'a dayandırılan hadis-i Şerife göre, Allahü Teala 'benim bir ordum vardır Ona Türk adını verdim ve onları doğuya yerleştirdim bir ulusa kızdığım zaman Türkleri o Ulus üzerine Musallat ederim.' Demiştir İşte bu Türkler için bütün insanlara karşı üstünlüktür. Ayrıca Türklerin yanı sıra, övülmesi gereken erdemleri; güzellik, sevimlilik, zariflik, incelik, tatlılık, büyüklere saygı, sözünde durmak, Sadakat, alçak gönüllülük, yiğitlikmertlik'tir. Kaşgarlı Mahmut'un Türk ile sunduğu bu bilgiyi de sözlüğüne böyle almıştır: 'Türk sözü, teklik olarak da çokluk olarak da Türk biçiminde kullanılır. Kimsin Sen? "kimsin?" sorusuna Türk men "Türk'üm" diye yanıt verilir. Türk süsi atlandı "Türk ordusu ata bindi."

Tarih

DİVANÜ LÜGATİ'T TÜRİK

1. TÜRKÇENİN BİLİNER EN ESKİ SÖZLÜĞÜ OLUP BATI ASYA YAZI TÜRKÇESİ İLE İLGİLİ VAR OLAN EN KAPSAMLI VE ÖNEMLİ DİL YAPITIDIR

2. 10 ŞUBAT 1074 TARİHİNDE YAZILMIŞTIR MENŞEİ BAĞDAT KARAHANLI DEVLETİ ESERDE KULLANILAN DİLLER KARAHANLI TÜRKÇESİ ARAPÇA ESERİN YAZARI KAŞGARLI MAHMUT ESER'İN KONULARI TÜRKÇE'NİN SÖZ VARLIĞI

3. KÖKLEŞİK ARAP SÖZCÜK BİLGİSİ İLKELERİNE GÖRE HAZIRLANMIŞ OLAN SÖZLÜK MUHTEMELEN 1077 YILINDA BAĞDAT'TA HALİFE MUKTEDİ-EMRİLLAH'IN OĞLU EBÜL KASIM ABDULLAH'A TAKTİM ETMİŞTİR

4. ESER TÜRKÇE'NİN 11 YÜZYILDAKİ DİL ÖZELLİKLERİ BELİRTEN SES VE YAPI BİLGİSİNE İŞİK TUTAN BİR GRAMER KİTABI NİTELİĞİNDEDİR AYRICA YAZILDIĞI DEVİRDEKİ KİŞİ BOY VE YER ADLARI KAYNAĞI TÜRK TARİHİNE MİTOLOJİSİNE COĞRAFYASINA HALK EDEBİYATINA TIP BİLGİLERİ VE TEDAVİ USULLERİNE DAİR BİLGİ VEREN ANSİKLOPEDİK BİR ESERDİR İLK TÜRK DÜNYASI HARİTASI OLMASI BAKIMINDAN BÜYÜK DEĞER TAŞIR.

ÖRNEK İNSAN

Kaşgarlı Mahmut tarihteki gurur kaynaklarımızdan biri .Onu tanımaya çalıştıkça hayran kalıyorum. Milletinin değerini bilmiş çalışmalarıyla türkün değerine değer katmış. İnsanlığa da yol göstermiş.

Beni en çok etkileyenlerden biri şüphesiz dünya haritasını çizen ilk türk olması. Ama nasıl bir harita. İçinde pek çok illeri bulunduran bir harita. Japonya'nın çizildiği ilk harita olması gibi.Daha XI. yüzyılda dünyanın yuvarlak olduğunu bilmesi gibi.

Haritanın merkezine Türk dünyasına almasına da ayrıca hayran kaldığım konulardan birisi.

Kaşgarlı Mahmut bilge kisi dir.Bitkilerinde hep örnek alınacak bayık kullanmış.Onun Bitiglerinde kullandığı bayıklar asırlardır bize yol göstermiş, ders vermiş.Atasözleri olarak tarihimize kazınmış

Erdemli kişiler olmak istersek şu sözleri hayatımıza yerleştirmeliyiz

-Kin ton opramas,keneşliğ biliğ artamas.

-El kalır toru kalmas.

-Ebek siğnek sütge tüşür.

-Emgek egince kalmas.

-Yağını aşaklasa başka çıkar.

Atalarımızı iyi tanıyalım tanıdıkça hiçbir düşmanın karşımızda duramayacağını daha iyi anlarız.

DİVANÜ LÜGATİT TÜRK

Divana Lügatit Türk, Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır. Kaşgarlı Mahmut'u tanıyacak olursak ;Kaşgarlı Mahmut, Karahanlı hanedanlığının bir şehzadesidir. Kaşgarlı Mahmut'un hem dedesi hem babası bir suikasta uğramıştır ve bu olay üzerine oradan kaçır. Bu olaydan sonra kaş garını Mahmut kendisini ilme adamıştır. Hatta Divanü Lügati türkü gezerek, Birebir tecrübe ederek yazmıştır.

Yazılış amacına ve zamanına baktığımızda , büyük Selçuklu sultanı Alparslan'ın Malazgirt zaferinden sonra İslam dünyasında, Türk dilinin öneminin daha da arttığı dönemde, Türklerin üstünlüğünü vurgulamak, Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin de Arapça kadar zengin bir dil olduğunu ortaya koymak için yazılmıştır, diyebiliriz. Bazı rivayetlerde ise Bağdat'ta yazıldığı da belirtilir., içerisinde eğitim, din, yemek, çiftçilik, gezegenler ve astronomi gibi pek çok konuya da içerisinde bulundurduğu Türkçesi için. Türklerin ilk sözlüğü ve ansiklopedisi olarak kabul edilir. Eser Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır. İçinde 7.005 yüzden fazla kelime bulunur. Türk halklarının dil özelliklerini ve o dönemdeki şiir, atasözü ve efsane gibi türlere olabildiğince ayrıntılı anlatılmıştır.

İçeriğine geldiğimizde ise eser 2 ana bölüme ayrılmaktadır. Bunlar Türk ve sözlüktür. İlk sayfalarında Allah'ın varlığından ve birliğinden bahseder. Bundan sonraki ilk 27 sayfanın ilk bölümünde Türklüğe ait önemli bilgiler ve toplulukların yaşadığı bölgeleri gösteren ilk Türk haritamız vardır. 28 sayfadan itibaren ikinci kısım olan sözlük bölümü başlar. Adlar ve fiiller olarak ayrılan bu kısımda sayısına ve harflerin niteliğine göre sıralanan Türkçe sözcüklerin açıklaması Arapça olarak yapılmış örnek cümleler Türkçe verilip anlamları yine Arapça yazılmıştır. Kaşgarlı Mahmut kitabı şöyle tamamlamıştır : Kitap 460 yılının cumad el Ula ayının ilk günü yazılmaya başlanıp 4 defa düzeltildikten sonra 460 yılının cumad el Ahire ayının 10 günü belirtilmiştir. Güç ve kudret yüce ve büyük Allah'ındır o bize yeter. Himaye ondadır. Şeklinde bitirilmiştir.

Ve şu anda Divanü Lügati Türk'ün elimizdeki tek nüshası İstanbul millet kütüphanesinde, Muhammed bin ebi Bekir ibn Ebil Feth tarafından el yazısı ile yazılmış olanıdır. Hatta şu anda bizim elimizde olmasına çok yardımcı olan birisi vardır... Türkiye'de Ali emiri efendi tarafından bulunmuştur. Bir rivayete göre o zamanlarda bir Maliye Bakanı Divanı Lügati türkü bilmeden fakir bir kadına veriyor. eğer ihtiyacı olursa satmasını söylüyor ve kadın da bu kitabı bir sahafa satıyor. Ali emiri efendi de çok kitap okuyan birisi olduğu için sahafta dolaşırken tesadüf eseri Divanu Lügati Türk'e rast geliyor ve korunmasında büyük rol alıyor.

Betül YAVUZOL

11\B 410

Divânü Lugâti't-Türk

Dîvânu Lugâti't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazılan, Türk dilinin ilk sözlüğüdür.

Dîvânu Lügâti't-Türk; İstanbul'un Fatih ilçesinde Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına bağlı Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Arabî Koleksiyonu 4189 numarada bulunmaktadır. Müellifi Kaşgarlı Mahmud (d. 398/1008 – ö. 472/1090) esere başlama tarihini 1 Cumâde'l-ûlâ 464 [25 Ocak 1072]; bitirme tarihini ise 12 Cumade'l-âhir 466 [10 Şubat 1074] olarak vermiştir.

Abbasi Halifesi Ebü'l-Kâsım Abdullah bin Muhammed el-Muktedî Biemrillâh'a sunulan eserin müellif nüshası kayıptır. Eserin Millet Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan yegâne nüshası, Ali Emîrî Efendi'nin 1915 yılında eski Maliye nazırlarından Vânîzâde Nazif Paşa'nın ailesinden satın alıp Millet Kütüphanesi'ne bağışladığı nüshadır.

Bu nüsha, Muhammed b. Ebû Bekir b. Ebü'l-Feth es-Sâvî ed-Dîmaşkî tarafından hicrî 27 Şevval 664 Pazar günü (01.08.1266) müellif nüshasından istinsah edilmiştir.

Eser, insanlığın ortak hafızası olarak 2017 yılında "UNESCO DÜNYA BELLEĞİ"ne de dahil edilmiştir. Bütün ilim alemince tanınan, bulunduğu yıldan bu yana üzerinde pek çok çalışma yapılan eser, aslında bir Türkçeden Arapçaya sözlüktür. Araplara Türkçeyi, Türk dillerini, kültürlerini ve edebiyatlarını tanıtmak gayesi ile yazılmıştır. 319 yapraktan oluşmaktadır. İlk Türk sözlüğü olması bakımından gerek Türkler gerekse Türk dili üzerinde çalışan yabancı araştırmacılar için de büyük önem taşımaktadır

Dîvânu Lügâti't-Türk aynı zamanda içinde taşıdığı örnek ve bilgilerle lügat olma boyutunu aşmış, Türklerin çeşitli boyları, yerleşim yerleri, inançları ve ananeleriyle ilgili bilgilerle Türklerin hayat felsefesini de ortaya koymuştur.Eserde hemen her konuda Türk edebiyatının özgün örnekleri bulunmaktadır. Toplum hayatı, devlet politikası, destanlar, ağıtlar, baharı karşılama, kış ile yaz münazarası, tıp, tedavi yöntemleri, av eğlenceleri, aşk, aşkla ilgili şiirler, tabiat, hamasi ve hikemi şiir örnekleri ile Türklerin o dönem yaşam biçimlerini ve buna uygun olarak hayat anlayışlarını içeren pek çok örnek bulunmaktadır. Bu örnekler dörtlükler halinde 7'li heceli (4+3) vezniyle yazılmış şiirlerdir.

Eserde, ülkemizde konuştuğumuz Oğuz Türkçesinin diğer Türk boylarının Türkçesine göre en yeğnisi (hafifi) olduğunun ifade edilmesi kayda değerdir. Ayrıca Türk boylarının Türkçe dil özellikleri hakkında bilgi vermesi de eserin önemli olarak parmak bastığı özelliklerindedir.

Dîvânü Lügâti't-Türk; Türkçe madde başlı, Arapça açıklamalı, kapsamlı bir sözlük olarak değerlendirilse de yalnızca bir sözlük değildir. Türkçenin XI. Yüzyıldaki dil özelliklerini belirtmesi bakımından ses ve yapı bilgisine ışık tutan bir dil bilgisi kitabı, Türk dünyasının kelime dağarcığını içeren sözlük, kişi boy ve yer adları kaynağı, halk bilimi ve halk edebiyatı seçkisi, tarihe ışık tutan bir kitap, coğrafya ve kavimler bilgisi dallarında bir bilgi dağarcığı, çağın cemiyet yapısını, siyasî ve iktisadî çehresini tanıtmaya bakımından bir içtimaiyat ve iktisat dergisi, kâinat anlayışını yansıtan, dönemin tıbbî ve tedavi yöntemlerinden bilgi veren bir kaynaktır. Dîvânü Lügâti't-Türk, kısaca değindiği her konuda Türkçenin en eski ansiklopedisi olması dolayısıyla ilkiğini korumaktadır.

Eserde kıymetli bir de harita bulunmaktadır. Bu harita bir Türkün çizdiği ilk dünya haritasıdır. Türklerin yerleşim bölgelerindeki dağlar, göller, nehirler ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Kaşgarlı haritada diğer halkların yaşadığı bölgeleri gösterdiği gibi Japonya'ya da yer vermiştir.

Eserin 11b-12a sayfalarında yer alan bu haritanın zaman içinde gelişen nem sebebiyle karşı sayfaya yapışan kısımları, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığımız, Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığında restorasyonu yapılarak ait oldukları yere yeniden monte edilmiştir.

Millet Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan bu nüshayı Kilisli Muallim Rifat (Bilge), 1915 yılında istinsah etmiştir. Bu nüsha İstanbul Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi, El Yazmalar 1355 numarada kayıtlıdır.

Kitâbu Dîvânü Lügâti't-Türk'ün Matbu Nüshası

Kitâbu Dîvânü Lügâti't-Türk'ün aslı bir defa basılmıştır. Bu baskı, Muallim Kilisli Rifat'ın Millet Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan nüshadan işleyerek yayınladığı, üç ciltlik Muallim Kilisli Rifat Matbu Nüshası'dır. Birinci ve ikinci cildi 1333 (1915)'te, üçüncü cildi 1335 (1917)'te Matbaa-i Âmire'de basılmıştır.

Kitâbu Dîvânî Lügâti't-Türk'ün Tercümeleri

1- Eseri Türkçeye, önce Muallim Kilisli Rifat ve Konyalı Atıf Tüzüner tercüme etmiştir. Ancak, günümüz Türkçesi ile yayınlanan ilk tercüme Besim Atalay'ın "Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi" dir. Bu eserde Kitâbu Dîvânü Lügâti't-Türk aynen tercüme edilerek dipnot hâlinde açıklamalar da eklenmiştir. Birinci cildi 1939'da, ikinci cildi 1940'ta, üçüncü cildi 1942'de, dördüncü cildi (dizin) ise 1943'te T.D.K. tarafından yayınlanmıştır. Besim Atalay'ın tercümesi kendisinden sonra başka dil ve lehçelerde yayınlanan birçok tercüme de esas olmuştur.

2-Özbek Türkçesi'ne Salih M. Muttalibov, Besim Atalay'ın tercümesinden yararlanarak "Mahmud Kaşgariy, Türkiy Süzler Devâni (Devânü Lugâtit-Türk)" adıyla çevirmiştir. I. C. 1960'ta, II. C. 1961'de III. C. 1963'te (Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Diller Akademisi Neşriyatı) Taşkent'te yayınlanmıştır.

3-Uygur Türkçesi'ne Besim Atalay'ın Türkçe tercümesi esas alınıp yazma nüshasına da başvurularak bir komisyon (Abdusalam Abbas, Abdurehim Otkur, Abdurehim Habibulla, Damolla Abdulhemid Yusufi, Halim Salih, Haji Nurhaji, Osman Mahammatniyaz, Sabit Rozi, İbrahim Mutiyi, İmin Tursun, Mirsultan Osmanof ve Abdurexit Karim Sabit) tarafından çevrilip "Mahmut Keşkari, Türki Tillar" Divani (Divânü Lugati't-Türk)" adıyla birinci cildi 1981'de, ikinci cildi 1983'te, üçüncü cildi 1984'te Urumçi de Şinjang Halk Neşriyatı tarafından neşredilmiştir.2008 yılında da İmin Tursun, Mirsultan Osmanof, Sabit Rozi, Muhammattudi Mirzaahmat, Ghayrat Abdurahman Ozghar tarafından yeni bir baskısı yapılmıştır (Şinjang Halk Neşriyatı).

4-İngilizceye, Compendium of the Turkic Dialects (Dîwân Luğât at-Turk) adıyla Robert Dankoff tarafından çevrilmiş, Harvard Üniversitesi Basımevi, I. Kısım 1982'de, II. Kısım 1984'te, III. Kısım (dizin) 1985'te yayınlanmıştır.

5-Kazakçaya, Asgar Kurmaşulı Egebayev tarafından Besim Atalay'ın tercümesinden "Mahmud Kaşkari, Türki Sözdigi" adıyla üç cilt hâlinde çevrilmiştir. Çevirinin birinci cildi 1997'de, ikinci cildi 1997'de, üçüncü cildi 1998'de "Hant" Baspası tarafından Almatı'da yayınladı.

6-Çince tercümesi bir komisyon tarafından (He Rui, Deng Yi, Shiao Zhongyi, Liy Jingjia, Mirsultan Osmanof, Chen Hua, Niu Shiao Li, Hao Guanzhong, Qi Qingshun, Tahirjan Muhammat, Li Jingwei Alimjan Sabit) "Diwanu Lughat-at-Tvrk" adıyla, 2002 yılında üç cilt hâlinde Pekin'de yapılmıştır. (Milletler Yayınevi)

7- Farsçaya, Prof. Dr. Hüseyin Düzgün tarafından (Hossein Hohammadzadah Sadigh) "Dîvânü Lügâti't-Türk" adıyla çevrilmiştir (Akhtar Neşriyat – Tebriz 2004). Tercümede Türkçe

kelimeler, savlar ve örnek cümleler Arap harfleri ile yazılmış, Latin harfli çevriyazısı yapılmış, sonra da Farsça anlamları verilmiştir.

8-Rusçaya, Z-A. Auvezova, “Mağmud al-Kashghari, Diwan Lughat at-Turk” adıyla çevirdi. Çevirinin sonuna R. Ermers, Kiril alfabesi ile geniş dizinler eklemiştir. Bu çalışma 2005 yılında “Daik-Press” Almatı’da yayınlamıştır.

9-Azeri Türkçesine, Ramiz Esker tarafından Besim Atalay tercümesinden “Mahmud Kaşğari, Divanü Lüğat-it-Türk” adıyla tercüme edilmiştir. 2006’da dört cilt (dördüncü cilt dizindir) hâlinde Bakü’de yayınladı.

Ad:Basma

Soyad: Aljilou

Sınıf:12B

No:660

DİVANI LÜGATİT TÜRK

Divanı Lügatit Türk, adeta bir zaman yolcusudur. Her kelimesi, geçmişten günümüze uzanan bir tarih serüvenini anlatır. Bu divanın sayfalarında, Anadolu'nun sıcak topraklarından yükselen bir destanın izleri bulunur.

Divanın ilk sayfasında, Bozkurtların çığlıkları yankılanır. Türk milletinin kökleri, bu topraklara sevgiyle sarılır ve dil, bir milletin kimliğini taşır. Divanı Lügatit Türk, Türkçenin

kutsal kitabıdır; her kelime, bu milletin kalbinin ritmini taşır.

Bu divanın sayfalarında dolaşırken, tarihin derinliklerinden esintiler hissedilir. Alp Er Tunga'nın zafer çığlıkları, Oğuz Kağan'ın liderliğindeki bozkırın sarsılmaz gücü, her bir kelimenin altında gizli. Divanı Lügatit Türk, bir milletin kahramanlık öykülerini anlatan, yaşanmışlıklarla dolu bir ayna gibidir.

Dilimiz, divanın sayfalarında bir sanat eseri gibi sergilenir. Şairlerin kaleminden dökülen dizeler, adeta bir ressamın tuvaline işlenmiş gibidir. Divanı Lügatit Türk, kelimelerin

dans ettiği bir sahnedir; her bir sözcük, bir hikâyenin başlangıcını simgeler.

Divanın en güzel sayfalarında, aşkın, sevginin ve vatan sevdamızın hikayeleri yazılıdır. Türkçe, bu divanda duyguların en saf halini bulur. Her bir kelime, bir sevdaya şahitlik eder; her bir cümle, bir milletin yüreğini çarptır.

Divanı Lügatit Türk, sadece bir dilin kelimelerini sıralamak değil, aynı zamanda bir milletin ruhunu ve tarihini kutlamaktır. Bu divan, kelimelerin ötesinde, bir kültürün, bir medeniyetin özünü taşır. Her bir harf, bu topraklarda yeşeren bir fidanın nefesini taşır;

bu dil,

milletimizin gururunu her harfinde hissettiren bir lügattir.

Betül Değirmenci

12/B 655

Dîvânu Lugâtî't-Türk eserin yazarının yaşadığı dönemdeki Türk toplulukları ve onların dili hakkında ses, biçim, anlam ve sözcük konusunda bilgiler vermektedir. Araplara Türkçe öğretmek, sözcük, anlatım özelliği, kültürel zenginlik açısından Türkçenin Arapçadan hiç de geri kalmayan bir dil olduğunu göstermek amacıyla meydana getirilmiş olan eser, Türkçenin en önemli kültür hazinesidir. Dîvânu Lugâtî't-Türk temel sözcük bilgisini Kaşgarlı'nın kendisinin de mensubu olduğu dönemin ve ülkesinin yazı dili olan Karahanlı Türkçesi, yazarın kendi tabiriyle "Türkçe" oluşturur. Bunun yanı sıra Karahanlı Türkçesinin yayılma alanına en yakın boyların dillerine yer verilmiştir. Bunlar Çiğil, Yağma, Karluk, Yemek, Oğuz, Bulgar, Suvar, Argu, Kençek, Basmlı'dır.

Kaşgarlı Mahmud eserini oluştururken bir alan araştırmacısı gibi çalışmış, böylece Türk dilinin lehçelere göre dilbilgisi kurallarını başarıyla ilk kez belirlemiştir. Dîvânu Lugâtî't-Türk sadece bir sözlük olarak değerlendirilmemelidir. Türk edebiyatının XI. yüzyıldaki durumunu edebî yapısını ve özelliklerini de öğrenmemize yarayan eşsiz bir eserdir. Kaşgarlı Mahmud, dilbilgisi özelliklerini verirken nasıl kendi mensubu olduğu lehçenin dışına çıkıp diğer lehçelere de yer vermişse edebiyat malzemesini sunarken de aynı yolu izlemiş; sadece kendi mensubu olduğu boyun edebiyat malzemesini değil, aynı zamanda kendi döneminde yaşamış olan ulaşabildiği bütün Türk boylarına ait edebî malzemeyi de yazıya geçirmiştir.

Ceren TEKİN

11/C 469

DÎVÂNÜ LUGATİ'T-TÜRK'E GÖRE TÜRKLER ARASINDAKİ SOSYAL YAPI

Aile

Aile eski toplumlarda da en küçük birim olup Türk sosyal hayatı , aile (oguş) ve akrabalık (kardaşlık) bağları üzerine kuruludur. Aile hem Türk toplumunun hem de Türk devletinin çekirdeğinin ve temelini oluşturuyordu. Eski Türk aileleri birlik ve dayanışma içinde yaşıyorlardı. Türk aile yapısının bu özelliğini “Et tırnaktan ayrılmaz ” atasözü ile belirtebiliriz.

Eski Türk ailesi , “ baba ailesi ” tipindeydi. Ailenin reisi babaydı. tüm otorite onun şahsında toplanıyordu. Babanın görevi , ailesinin geçimini sağlamak , korumak ve yetiştirdiği evlatlarını evlendirmektir. Aile içerisinde babanın yanında annenin de söz hakkı vardı. Ailenin yaptığı faaliyetlerde iş bölümü vardı . Erkek çocuğu yetiştirmek babanın, kız çocuğu yetiştirmek annenin göreviydi.

Türk kadını ile erkeği arasında fiziki kuvvet farkı eskiden pek görülüyordu . Bu fark günümüzde yetiştirme tarzından kaynaklanmaktadır. Türk kadını namusuna ve iffetine son derece düşkündü. Yabancı seyyahlar arasında Türk kadını “namus , iffet ve güzelliği ” ile anılmıştır. Kadının değeri tartışılmazdı. Savaşlarda kadının düşman eline geçmesi büyük bir zillet sayılmaktaydı. Türkler savaşlarda önce kadın ve çocukların güvenliğini sağlamayı uygun görmüşlerdir.

Eski Türk ailesi bugün olduğu gibi çekirdek aile tipindeydi. Yine Kaşgarlı Mahmut'un eserinde geçen “Evlenmek”, “Evlendirmek” kelimeleri bu durumu desteklemektedir. Bu kelimeler yeni bir ev sahibi olmak anlamındadır. Eski Türk toplumunda evlenmek erkek açısından “kavuşmak” veya “evlik almak “ , kadın açısından “erlenmek ” veya “beglenmek” kelimesiyle ifade ediliyordu.

Ev,Barınak

Eski Türk toplumunda iki çeşit barınak şekli vardı. Bunlardan biri göçebe olarak hayatını sürdürenlerin kullandığı çadır, yerleşik olarak yaşayanların kullandığı sabit konutlar.

Konar-göçer yaşam sürenler kolay taşınabilecek olan evlerde çadırlarda hayat sürüyorlardı. Bu çadırlara “çum”,”kapa”,”alaçık”,”yurt” veya “keregü” gibi adlar verilmekteydi. En eski çadır Abakan bölgesindeki Boyan dağı kaya resimlerinde rastlanmaktadır.

Çadır en basit şekilde uçları tepede bir halka etrafında birleştirilmiş sıırıklardan veya açılıp kapanabilen ahşap kafeslerden oluşuyordu. Sırııkların veya kafeslerin üzeri keçe veya kıl çadırlarla örülürdü. Böylece sığağa ve soğuga karşı korunaklıydı. Sökülmesi ve kurulması bir çekirdek ailenin bir saatini alıyordu. Çadırların renkleri Türk ailesinin sosyal ve ekonomik durumunu gösteriyordu. Örneğin bey çadırlarının rengi beyaz olurdu. Tek kapıya sahipti bu kapı genelde doğuya doğru bakardı.

Bayramlar

“Bayram” kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmut’un 6.yüzyılda yazdığı Divan’da görülür. Kaşgarlı , kelimenin aslında ”bedhrem” olduğunu , bu kelimeyi Oğuzların “beyrem” şeklinde çevirdiğini belirtir. Kaşgarlı Mahmut’a göre ”bayram ,eğlenme ,gülme ve sevinme günüdür”. Bu sevinme ve mutlu olma hali iki temel anlayış üzerine oluşturulmuş bir kavramdır. “Kutlamak” fiilinin kökü olan “kut” sözü , temeli Hun Türklerine kadar geriye giden bir kültür kavramıdır.

Din ve Tanrı Anlayışı

Türkler canlı-cansız bazı büyük varlıklar için “tanrı” kelimesini kullanmıştır. Kaşgarlı Mahmut’a göre Türklerde tanrı “gökyüzü , yeryüzü ve insanoğlunu” yani içindeki canlı-cansız bütün varlıklarla bütün evreni yaratan Tanrıdır. Şafak söktüren yağmur ve kar yağdıran , şimşek çaktıran rüzgar estiren , bulut ve bitkiyi meydana getiren de yine o dur. Varlıkların canını almak ve vermek de Tanrının iradesine bağlıdır.

6. yüzyılda Türkler’in bir kısmı Müslüman bir kısmı da atalarının dini olan Gök Tanrı inancına bağlı olup Budist , Hristiyan ve Yahudi olanlarda vardı. Kaşgarlı Mahmut doğuda yaşayan Türkler için “bu Türkler kendilerinden büyük ne gördükleri her şeye taparlar” demiştir. Batıda yaşayan Müslüman Türkler içinse iyi şeyler söylemiş ve onları “Türkmen” olarak adlandırmıştır.

Türklerde Tanışma Kuralları

Türklerde tanışma Kaşgarlı Mahmut’un verdiği bilgilere göre , ”birbirini tanımayan iki adam karşılaştıklarında önce selamlaşırlar. Sonra hangi boydan olduklarını sorarlar. Birbirlerine boylarını sorup öğrendikten sonra konuşmaya başlarlar fakat çok da muhabbeti uzatmadan yollarına giderler” birbirlerini tanımasa bile iki kişinin karşılaştıklarında selam vermesi önemli bir detaydır. Bu tanışma geleneği Anadolu’da “ kimlerdensin?” sorusuyla hala devam etmektedir.

Divan-ü Lugâti't-Türk

Ka

şgarlı Mahmut tarafından yazılan bir eserdir,1072-1074 yılları arasında tamamlayarak halife Ebulkasim Abdul

ştur "Türk Dillerinin Sözlüğü " anlamına gelmektedir. Dikkat edilirse Türk dilinin de

ğil, Türk dillerinin sözlüğü anlamına gelmektedir çünkü Kaşgarlı farklı Türk boylarının dil özelliklerine yer verm

ştir. Eser Araplara Türkçeyi ö

ğretmek için yazılmıştır. Kaşgarlı, kitabının ön sözünde şöyle der " Herkesin bilmesi kolay olsun diye, kitapta v

Kelimeler Arapça vezinlere göre tasnif edilmi

ştir. Eserde, 7500'den fazla Türkçe kelime Arapça olarak açıklanmı

ştir. Eserdeki 7500 madde başını açıklamada yararlanılan 289 atasözü (sav), 172'si dörtlüklerden 55'i beyitler

kar

şılıklarının yanında, gramer bilgisi, ağız ve şive özellikleri, halk edebiyatı örnekleri, şiirler, efsaneler, Türk boylar

sözleri, argolar, edatlar, tabiat taklidi seslere de yer verilmi

ştir. Divana Lügati't- Türk'te halk

şiiri ürünlerinden olup lirik konuludur. Hece ölçüsüyle yazılmış

şiirlerde 7, 8'i ve 9'lü kalıplar kullanılmıştır. Eserin ortasında, bir dünya haritası vardır. Haritada da Türk boylar

şim yerlerine göre göstermiştir.

İslamiyet öncesi sözlü edebi metinlerini ilk defa Kaşgarlı Mahmut yazıya geçirmiş, Eser bu yönüyle antoloji nit

ği taşır. Sagu denilen ağıtlar, koşuk adı verilen şiirler, sav olarak bilinen atasözleri, nazım

şekillerine ait bilgiler, destan parçaları, Alp Er Tunga hakkında bilgiler Divan-ü Lügati't-Türk'te yer alır.

Divan-ü Lügati't-Türk;

İslamiyet öncesi Türk edebiyatının sözlü ürünlerine yer veren ilk eser, Türk dünyasını gösteren ilk haritası yer

ğü olan eser, ilk Türk dünyası ansiklopedisi olan eser ve Türk edebiyatının ilk antolojisi olan eser özelli

ği de kazanmı

ştir.

DİVANU LÜGATİ'T –TÜRK NEDİR ?

Türk yazı dillerinin , lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen , söz varlığının derleyerek bir araya getiren Kaşgarlı Mahmut kendisine sonsuz bir ün , bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Divanu Lügati't-Türk adı vermiştir.

Divanu Lügati't-Türk: Kaşgarlı Mahmut tarafından Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ı Malazgirt Zaferinden hemen sonra İslam dünyasında Türk dilinin öneminin daha da arttığı bir dönemde , Türklüğün ve Türklerin üstünlüğü vurgulamak Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu ortaya koymak amacıyla yazılmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un kitabın giriş kısmında Allah'a ve HZ. Muhammed'e övgüden sonra yazılış nedenin dayanaklarını anlattığı kısım ise eserin bir divan olmasının yanında türk töresi için neden önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

Türklerin ilk sözlüğü ve ansiklopedisi olarak kabul edilen Karahanlı Türkçesiyle yazılmış eserde 7500'den fazla kelime bulunur. Türk halklarının dil özelliklerini ve o Dönemde söz varlığını şiir, atasözü ve efsane gibi türler ile olabildiğince ayrıntılı bir şekilde ortaya koymuştur.

Dinanu Lugatit Türk'ün elimizdeki tek nüshası : İstanbul Millet kütüphanesi'nde Muhammed bin Ebi Bekr İbn Ebi'l feth tarafından el yazısı ile yazılmış olanıdır.

Nüshanın son sayfasından ise Kaşgarlı Mahmud kitabı şöyle tamamlamıştır.Kitap dört yüz altmış yılının Cümad –el –Ula ayının ilk günü (25 Ocak 1072)yazılmaya başlanıp dört defa düzelttikten sonra dört yüz altmış altı yılının Cümad –el –Ahire ayının onuncu günü (10 şubat 1074) bitirilmiştir.Güç ve kudret Yüce ve büyük Allahı'ndır. O bize yeter himaye ondadır.

Dîvânu Lugâti't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda yazılmış, Türkçenin ilk sözlüğüdür. Bu eser, Türk dilinin ve kültürünün gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Dîvânu Lugâti't-Türk, 7.000 kadar kelime ve deyim içermektedir. Bu kelimeler ve deyimler, Oğuz Türklerinin kullandığı Türkçeyi yansıtmaktadır. Eser, Türk dilinin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Dîvânu Lugâti't-Türk, sadece bir sözlük değildir. Eser, aynı zamanda Türk kültürünün önemli bir kaynağıdır. Eserde, Türklerin yaşayış tarzı, gelenekleri, inanışları ve tarihi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Dîvânu Lugâti't-Türk, Türkçenin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Eser, Türkçenin alfabesini, gramerini ve söz varlığını incelemiştir. Bu incelemeler, Türkçenin bilimsel bir şekilde araştırılmasına ve öğretilmesine katkı sağlamıştır.

Dîvânu Lugâti't-Türk, günümüzde de Türkçemizin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Sözlük, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini anlamamız ve Türkçemizi daha iyi kullanmamız açısından önemli bir kaynaktır. Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Türkçemiz için önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliği taşımaktadır.
- Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.
- Türk kültürünün ve tarihinin önemli bir kaynağıdır.
- Türkçemizin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.
- Günümüzde de Türkçemizin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir.

Türkçenin bütün çağdaş lehçelerinde kullanılması yanında komşu dillere de geçmiş olan bayram kelimesi ilk defa Kâşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanü Lügati't-Türk'te (DLT) geçmektedir. Kâşgarlı Mahmut bayram kelimesini Oğuzların bayram olarak kullandıklarını ifade eder ve bayram kelimesini Farslardan işittiğini de ekler.

Bayram, millî, dinî veya özel olarak önemi olan ve kutlanan gün veya günlerdir.

İrani kökenli olan bayram kelimesi en eski Türkçe örneklerde badram olarak geçmektedir. Kelime Orta Farsçada paδrām ve aynı anlamda Soğdçada patrām yazımı ile neşe, huzur, mutluluk, sessizlik manasında kullanılmıştır ve pati- (geri, tekrar) ve rāma- (sükûn, barış ve mutluluk) kelime köklerinin birleşmesi ile oluşmuştur.[2][3] Beyrem veya Mayram olarak da söylenir.

Türk ve Altay halk inancında Bayram niteliği taşıyan farklı kutlu günler bulunur. Türklerde İslam öncesi genel kabul görmüş iki bayram vardır.

1. Koçagan: Bahar Gündönümü. (Kosa ve Saya) _____

2. Paktıgan: Güz Gündönümü. (Pakta ve Payna) _____

Ayrıca Sümer geleneğinden Orta Doğu ve Orta Asyaya yayılmış olan ve sözbiçim olarak da bu sıralamaya uygun düşen Nardugan bayramı bulunur.

Koçagan (Kosa) baharda yapılır ve Nevruz bayramıdır, bahar gündönümüne denk gelir. Gece ve gündüz eşitlenmiştir. Koça Han adına yapılır. Paktıgan (Pakta) ise güz gündönümüne denk gelir ve Baktı Han adına yapılır. Yakutlar güz bayramına Abası Isıyah/Isıga (Kötü-ruh Serpmesi/Saçısı), bahar bayramına ise Ayıhı Isıyah/Isıga (İyi-ruh Serpmesi/Saçısı) derler. Isıyah (Isıga) sözcüğünün mevsimsel sıcaklık değişiklikleriyle bağlantıyı akla getirecek biçimde ısı kökünden türemiş olması ve Is/Es/Ez (sahip) sözcüğüyle bağlantısı da dikkate değerdir. Daire şeklinde yapılan bu şenlikler hem halayı hem de Kazaklardaki Kımız Murunduk denilen ölenleri de çağrıştırmaktadır. Ayrıca değişik mevsim ve dönemlerde yapılan törenler vardır ve bunlar da günümüzde de pek çok yörede isim değiştirmiş olarak devam eder. Saya bayramı Koçagan'ın (Kosa'nın) öncesinde yapıldığı için aynı ritüelin uzantısı olarak görülebilir. Kosa bayramı yaklaşık olarak kuzuların yüz günlük olduğu dönemde, nevrudan bir hafta önce başlar ve nevruzu simgeler. Payna ise Paktıgan'dan sonra Aralık gündönümüne denk gelir. Yakut Takviminde Payna adlı bir ay vardır. Bu dört bayram dört ayrı yaratıcı gücü simgeler. Koça Han, Saya Han, Baktı Han, Bayanay Han. Ayrıca kimi yörelerde iki bayram kutlanır. İslamiyet sonrasında ise iki tane önemli bayram kutlanmaya başlamıştır. Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı. Dünyadaki hemen her kültürde özel gün, şölen, bayram, şenlik gibi uygulamalara mutlaka rastlanır. Bu durum tekdüzelikten kurtulma isteğinin bir sonucudur.

Dîvânu Lugâti't-Türk

D vâni Lügat t Türk; Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan b r eser olup, oldukça önemli değer bulunmaktadır. Bu büyük eser n; Karahanlı yazı d l inden bugünlere ulaşmış olan en önemli k ne eser olarak değerlendirilmiştir. Türkçe d l n n b l len ilk sözlüğü olarak tanımlanmaktadır.

Kaşgarlı Mahmut bu eser yazarken; 7500'den çok sözcüğü tanımlamış olup; sözcükler n hang manalarda ve nerelerde kullanıldığını, örnekler le göstermiştir. Kaşgarlı Mahmut, okuyucuları; Türkler n tar h , günlük hayatı, gelenekler ve edeb yatları konusunda da b lg lendirmiş olup, eser n Türk dünyası le zenginleştirmiş b r şek lde sunmuştur.

D vâni Lügat t Türk; 1077 senesinde tamamlanmıştır. Bununla b r l kte Abbas hal fes ne sunulmuştur. Kaşgarlı Mahmut; eser nde bel r ğ üzere Arapçayı çok y b l mectir. Eser n yalnızca ans klopel k sözlük olmadığını, aynı şek lde ağız araştırmaları ve flolojiyle halk edeb yatını çeren b r şaheser olduğunu gözlemek mümkündür.

Arapların Türkçey öğrenmes adına yazılan bu eser; Türk Lehçeler D vâni anlamını taşımaktadır. Eser çer s nde; Kaşgarlı Mahmud'un yaşamış olduğu dönemdek Türk boyları ve boyların konuşmakta olduğu Türkçe hakkında anlam b lg s , ses ve b ç m b lg s le söz varlığıyla sözlü kültür konuları hakkında ayrıntılı b lg verd ğ bel rt leb l r.

D vâni Lügat t Türk özellikler ;

- Kaşgarlı Mahmut; pek çok Türk boyunu gez p, derlemeler yaparak, eser yazmıştır.
- Bu eser; II. yüzyılda yazılmış b r eserdir.
- Sözlüğün yazıldığı yazım d l Hakan ye lehçes le olup açıklamaları Arapça le yazılmıştır.
- Arapların Türkçe öğrenmes ve Türkçen n yaygın olduğunu göstermek adına yazılmış b r eserdir.
- Türkçen n ilk sözlüğü yer ne geçen bu eser; ans klopel yer ne de geçmekte ve d l b lg s k tabı yer ne de konulmaktadır.
- Kullanılan kel meler örnekleyen, ş r ve atasözler kullanılmıştır. Bu özellik sayesinde Türk edeb yatı adına çok önemli kaynak olmasına katkı sağlamıştır.

Rab a Karatepe 10/E 188

DİVANÜ LÜGAT-İT - TÜRK'DÜĞÜN VE BOŞANMA GELENEKLERİ

Divanü Lügati't -Türk'te yer alan Türk Halk Geleneklerinden olan düğün geleneği büyük öneme sahiptir. Eski Türklerde bazı düğün adetleri şunlardır:

Eski Türklerde kız isteme zamanında erkek tarafı kızın babasına ya para ya da hayvan vermesi gerekmektedir. Bu adet bizim şu anki başlık parasına benzemektedir bu adetin adı ise “kalın” veya “kalınlık” olarak adlandırılırdı İslamiyet öncesi Türklerde evlenecek yaşa gelen kızlara “Kapaklı”(kapalı kız) denilirdi. İsteme sırasında Eğer baba kızını verdiyse damadın omzuna bir yazma takardı Bu gelenek kızın artık sorumluluğunun damada geçtiği göstergesiydi daha sonra kız tarafı yazmayı geri almaya çalışır ve damat kız tarafına para dağıtırdı bu adet bizde makas kesmiyor olarak geçmiştir. Gelin ve damat tuzlu suya batırılmış ekmeğe yerler bu adetin anlamı ise bütün zorluklarla beraber göğüs gereceklerine söz verirler. Gelin damadın evine şenlikler ile gider ama damat gelinin yüzünü üç gün boyunca göremez üçüncü günün sonunda Kıza yüz görümlüğü takar. Eski Türklerde boşanma ise “baş yolmak” olarak adlandırılmıştır Kadın kocasından ayrılmak istese de kocası bunu kabul etmediği takdirde ondan para vererek boşanırdı buna da “uragut yolundu” denilmiştir.

Divanü Lügati't Türk

Türk yazı dillerin ağızlarının ve lehçelerin dil özelliklerini belirleyen ,söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kaşgarlı Mahmud

kendisine sonsuz bir ün , bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Divanü Lügati't Türk adını vermiştir.

Orta Türkçe döneminde Kaşgarlı Mahmud tarafından Bağdat'ta 1072-1074 yılları arasında yazılan bir Türkçe-Arapça sözcüğüdür.

Divanü Lügati't Türk İçeriği

Eser ,Yaklaşık 8000 civarında madde başı içerir.Bu eser için Kaşgarlı Mahmud tarafından halk arasında kullanılan türkçe kelimeler derlenmiş daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla deyimler ,atasözlerinden ve şiirler örnekler verilmiş ve bunların arapça tercümeleri de yapılmıştır.

Divanü Lügati't Türk yaygın kabule göre Araplara Türkçeye öğretmek amacıyla hazırlanmış genişçe bir sözlük ve gramer kıyamıdır.

Divanü Lügati't Türk Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılmış olup oldukça önemli değeri bulunmaktadır .Bu büyük eserin ;Karahanlı yazı dilinden bugünlere ulaşmış olan en önemli ikinci eser olarak değerlendirildiği belirtilebilir. Türkçe dilinin bilinen ilk sözcüğü olarak tanımlanabilir.

DİVANÜ LÜGATİ'T-TÜRK

Türk edebiyatının 11 ve 12. yüzyılları İslam öncesinden İslamiyet'e geçiş özelliği taşır. İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti olan Karahanlılar Dönemi'nde , İslami dönemin ilk dil ve edebiyat ürünleri ortaya konmuştur. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanü Lügati't-Türk bunlardan biridir.

Kaşgarlı Mahmut hakkında fazla bilgimiz olmasada Divanü Lügati't-Türk eserini 1072-1074 yılları arasında yazmıştır ve Ebulkasım Abdullah'a sunmuştur.

Divanü Lügati't-Türk "Türk Dillerinin Sözlüğü" anlamına gelmektedir. Eserdeki ifadelere göre,eser Araplara Türkçeyi öğretmek için yazılmıştır. Kaşgarlı Mahmut, Türkçe'nin Arapçayla boy ölçüşebilecek bir dil olduğunu göstermek istemiştir. Bunun için eserinde arapça terimler kullanmıştır ancak çoğunluğu Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Eserde , sözcüklerin karşılıklarının yanında gramer bilgisi, ağız ve şive özellikleri ,halk edebiyatı örnekleri, şiirler , efsaneler, Türk boylarının dilleri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Eser;

- >İslamiyet öncesi Türk edebiyatının sözlü ürünlerini kullanan ilk eserdir.*
- >Türk dünyasını gösteren ilk harita vardır.*
- >Türkçenin ilk sözlüğüdür.*
- >Türk edebiyatının ilk antolojisidir.*

Eseri Ali Emiri Efendi bulmuş ancak sahibi kitap için otuz lira istemiştir. Efendi kitabı incelediğinde otuz değil otuz bin lira değerinde olduğunu farketmiştir. Ali Emiri Efendi otuz liraya eseri alır ve günümüze kadar gelir.

Eser bugün hala ilgi görmektedir. Belki de Ali Emiri Efendi onu bulmasaydı biz hala birçok bilgiden geri kalmıştık. Ali Emiri Efendi onu bulduğu için çok şanslıyız. Ama olsun ne demiş atalarımız "Geç olsun , güç olmasın." . Belki dünyada daha hiç keşfedilmemiş Türk dünyası edebiyatının eserleri var da biz bilmiyoruz...

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak bu eserin Türk dünyası için ne kadar önemli olduğunu fark ettik. Bu eserle Türk dünyası geçmişini , geçmişi hakkında bilgi aldı ve dilini keşfetti. Bunun için bu eseri küçümsememeliyiz çünkü geçmişte yabancıları Türklere ve dillerine karşı ön yargıyı kırdı nereden bilebiliriz? Bu yüzden bu eserimize sahip çıkmalıyız ve öğrenmeliyiz. Sadece bu eseri de değil diğer geçiş dönemi eserlerinde öğrenmemiz gerek. Eğer biz geçmişimizi bilmezsek ondan ders çıkarmazsak hiçbir zaman ilerleme kaydedemeyiz.

DİVANI LÜGATİ' T-TÜRK

Türk edebiyatının 11. ve 12. yüzyılları arasında yapılmış bir eserdir. Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanı Lügati' t Türk İslamiyet' i kabul eden ilk Türk devleti olan Karahanlılar Dönemi 'nde, İslami Dönemin dil ve edebiyat ürünlerini ortaya konmuştur.

Divanı Lügati' t-Türk Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan bir Türkçe sözlüktür. Daha çok Türkçe ve 11. yy' da (1072-1074) yılları arasında yapılmış bir eser olarak öne çıkar. Günümüz Türkçesi Anlamı üzerinden ise Türk dilinin toplu sözlüğü olarak ifade edilir. Aynı zamanda Türkçenin İlk sözlüğü ve ilk Dil bilgisi kitabıdır. Hem Türkçe açısından hem de tarihi açıdan çok önemlidir.

Kaşgarlı Mahmut birçok farklı Türk boyunu gezmek suretiyle, önemli derlemeleri bu esere belirtmiştir. Sözcükleri örnekleyen atasözleri ile beraber şiirler bulunmaktadır. Kitabın yazılmış olduğu lehçe Hakaniye Türkçesi ile yazılmıştır. Kitabın açıklamaları Arapça olarak yazılmış, Araplara Türkçe Öğretebilmek için yazılmıştır.

Kitap dostu Ali Emiri'nin bilgisi, dikkati, kitap sevgisi ve çabaları olmasaydı eser bilgisiz ellerce belki de yok edilecek, dilimizin ve kültürümüzün en büyük hazinesinden mahrum kalacaktık.

ZÜMRAL KALKAN

10/E 322

DÎVÂNU LÜGATİ'T-TÜRK

Eserin adını Divan-ü Lügati't Türk(Büyük Türk Sözlüğü Derlemesi) koyan Kaşgarlı Mahmut Türkçe'nin bilinen en eski sözlüğü olup Batı Asya yazı Türkçesi ile ilgili var olan en kapsamlı ve en önemli dil yapıtıdır. Karahanlı Türkçesi ve Arapça dili ile yazdığı bu eserin amacı Araplara zengin bir dil olan Türkçeye öğretmekti.

Sadece Bir Sözlükten Mi İbarettir?

Divan-ü Lügati't Türk insan ve toplum yaşamıyla, maddi ve manevi kültürü ilgili ilgi çekici kayıtlar ortaya koymuştur. Toplumların yaşayışlarını tarihi ve kültürel özelliklerini de gösterir. Sadece Arapça-Türkçe kelimelerinin karşılıklarını yazmak yerine sözcüklerin en güzel örnekleyen atasözleri ve şiirler kullanmıştır

Sözlüğü Türkçe Yazılmasının Amacı Neydi?

Kaşgarlı Mahmut'un yaşadığı dönem 11. yüzyıl Karahanlı Devleti 'dir. Türk boyları ile ilgili ayrıntılı bilgiye sahiptir Türkçülük biliminin başlıca araştırma konularından biri olmuştur. Yaşadığı devletin kuruluşunu, Türklerin Oraya nasıl geldiğini, öncesinde ne yaptıklarını göstermek için eserinde bir haritayı da yer vermiştir. Türkler hemen hemen her coğrafyada her kıtada bulunmuşlardır.

Türkler Neden Çoğu Bölgede Yaşamışlardır?

İslamiyet öncesi Türk bodunlarında kut anlayışı bulunmaktaydı. Kut anlayışı Allah'ın, hükümdara verdiği yönetme yetkisidir. Eski Türkler' de "Kızıl Elma" anlayışı hakimdir. Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar Türk hakimiyetinde olmasını kabul görürlerdi. İslamiyetten sonra ise bu pek değişmedi Kızıl Elma anlayışı yani cihan, cihata dönüştü "Allah rızası için fethetme." Türkler yaşayışlarını buna bağladılar ve topraklara hakim olmaya başladılar.

Haritanın Özellikleri

Haritanın kullanma sebebiyle ile ilgili birkaç detay bulunmakta. İlk harita 14 yüzyılda ve Japonlar tarafından çizilmektedir ama Divanü Lügati't Türk'te bulunan Türk haritası 11 yüzyılda yazılmıştır. Bu durum Kaşgarlı Mahmut'un çağının ötesinde bir yazar olduğunun göstergesidir.

Haritada, Türk toplulukları ve komşu Devleti'nin yerini göstermek amacını çizmişti. Günümüzdeki harita şartlarına göre oldukça ilkindir. Doğu - Batı- Kuzey -Güney kavramlarına dikkat edilmiş ve buna göre o bölgelerdeki ülkelere yer verilmiştir. Haritanın yuvarlak çizilmesi ise "Yeryüzünün şekli gibi daire" denmesi 11. yüzyılda Türklerin Dünyanın yuvarlak olduğunu bilmesidir. Denizler yeşile, Irmaklar maviye, Dağlar kırmızıya, şehirler ise sarıya boyanmıştır. Batıda Kıpkaç ve Frenklerin ülkeleri, doğuda Çin ve Japonya; güneyde ise Hint, Sint, Çad, Berber, Habeş, Zenci ülkelerine kadar

uzanır. Güneybatı'da ise Mısır, Mağrip, Endülüs gösterilmiştir. Birçok Türk şehrinin ismi geçmektedir. Seyhun, Ceyhun, İla, İtiş, İrtiş nehirleri; Karakoç ve Serendip Dağları'nın isimleri de belirtilmiştir Haritada Türklerle müsabeti olan ülkeleri yer verilmiştir Bunun dışında kalan ülkelere yer verilmemiştir.

Haritada yazılmış "Yabani hayvanlar ve Aşırı sıcak nedeniyle yaşanmaz. " gibi uyarıcı ve bildirici yazılar bulunmaktadır. Tasvir olarak "Suyun yutularak kayboldu kırlar ve kumlar, Nesnâs (ilkel adamlar bu Bozkır'da yaşadığı söylenir) gibi notlar yazılmıştır.

Haritada, Yecüc ve Mecüc Diyarı, Hz. Adem'in ayak izi gibi yerler belirtilmiştir bu yerlerin varlığı hala bilinmemektedir ve tartışılmaktadır. Türk haritasında değişik imgeler ve değişik yerler bilinmeyen kısımlar dikkat çekici olmuşlardır.

Divnũ Lũgati't-Tũrk

Divan-ı Lũgat-i Tũrk'ũn, Tũrkçe'nin en eski kaynaklarından biri olması, bu saygın eserin çok daha bũyũk bir öneme sahip olduğunu gösterir. Bu değerli eser, Tũrk dilinin belki de en önemli dnũm noktasıdır ve Tũrk dilinin geliğimi için çok önemli bilgi sunar. Bu değerli eserin kaleme alınığından bu yana, 10 yũzyıldan fazla zaman gemiğtir ve bu eser, Oğuz Tũrkesinin kurallarını, kelimelerinin anlamını, Tũrke ile diğer diller arasındaki iliğkiyi, Tũrk alfabesini ve Tũrkenin kelime haznelerini ele alır. Divan-ı Lũgat-i Tũrk'ũn varlığı, Tũrk diline ve kũltũrũne duyulan bũyũk bir hayranlık ve saygı ile doludur ve bu değerli eser, Tũrk dilinin en eski kitaplarından biri olarak kabul edilir. Bu değerli eserin nemi, Tũrke'nin geliğimi için çok önemlidir ve bu değerli eserin saygıdeğer yazarları ve katkıları daima anılmalıdır.

Bu değerli eser, Tũrk dilini en iyi Şekilde anlamak ve yorumlamak için mũthiŐ bir kılavuzdur ve bu yũzden de Tũrk dili ũzerine çalıŐmak isteyenler için çok önemlidir. Bu değerli eser, Oğuz Tũrkesinin kurallarını, kelimelerinin anlamını, Tũrke ile diğer diller arasındaki iliğkiyi, Tũrk alfabesini ve Tũrkenin kelime haznelerini ele alır ve bu Şekilde Tũrkenin en eski kitaplarından biri olarak kabul edilir. Bu değerli eserin nemi, Tũrk kũltũrũnũn ve tarihi'nin en önemli eserlerinden biridir ve bu değerli eserin saygıdeğer yazarları ve katkıları daima anılmalıdır. Bu değerli eserin varlığı, Tũrke ile ilgilenenler için çok önemlidir ve Tũrk diline ve kũltũrũne duyulan bũyũk bir hayranlık ve saygı ile doludur. Bu değerli eserin yazarları, Tũrk dilini ve kũltũrũnũ çok iyi bir Şekilde yorumlamıŐ ve bu sayede bu değerli eser, Tũrkenin en eski kitaplarından biri olarak kabul edilir.

BũŐra Ebrar Tan 10/E 313

DÎVÂNU LUGATİ'T -TÜRK

Yıllar boyu pek çok medeniyete yuvalık yapmış Türkçemiz,zenginlikleri ve özellikleriyle her daim ön plana çıkmıştır. Tarih boyu birçok değişime uğrayan Türkçemiz inanılmaz güzel bir zenginliğe sahiptir. Ve şüphesiz bu güzelliği Dîvânu Lugati't -Türk adlı eserde açık ve net bir şekilde görmekteyiz.

Dîvânu Lugati't -Türk 11.yüzyılda,Karahanlılar döneminde Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan,Türkçe-Arapça bir sözlüktür.Aynı zamanda ilk sözlük ve ilk dil bilgisi kitabı olduğu için oldukça önemlidir. Sözlüğün daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla atasözleri,deyimler ve şiirler kullanılmıştır. Bu eser sayesinde Türkçemizin ne kadar çeşitli olduğunu,nasıl kullanmamız gerektiğini,tarzımızı,geleneklerimizi,tarihimizi daha iyi öğrenmemize yardımcı olur.

Bu eserle ilgili bize düşen en önemli görev ise eseri bilmeyenlere tanıtarak hem Türkçemizin güzelliğini hem de eserin önemliliğini daha da yaygın hale getirmek.

Dîvânu Lugâti't-Türk

Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan ilk Türk sözlüğü ve ansiklopedisidir. *Talih* güneşinin Türk burcunda doğduğunu, Tanrı'nın Türk kağanlığını gökyüzünün katmanları arasına yerleştirdiğini, onlara Türk adını ve egemenliği verdiğini yazmıştır.

Dîvânu Lugâti't-Türk kitabını neden yazmıştır? Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt zaferinden sonra İslam dünyasında Türklerin, Türklüğün ve Türk dilinin öneminin daha da arttığı bir dönemde Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türk dilinin Arapça dan daha üstün ve zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazmıştır ki yazdığı bu eserle bunu göstermiştir de. Eserde Türkçe kelimelerin açıklamaları Arapça olarak yazılmış, yine Türkçe cümlelerin Arapça karşılığı verilmiştir. Eserin başında Tanrı'ya ve Hz. Muhammed'e övgü cümleleri yer almıştır.

"Her türlü öğüş, büyük iyilikler, güzel işler sahibi olan Tanrı içindir. Halkın en uz dillisi bitkin, en sağlamı çürük olduğu bir zamanda Tanrı, Cebrail'i açık anlatış ve her yönünü bildiriş ile Muhammed'e içerisinde - haramı, helali anlatan kur'an'ı gönderdi; böylelikle öz yolu belli etti ; belge ve kılavuz koydu. Tanrı'nın yarlıgaması (merhameti) onun ve onun yararlıkları çoluğu çocuğu üzerine olsun ; büyük esenlikler versin."

Bu övgü sözlerinden sonra Türkleri ve Türklüğü över hatta Türkçe öğrenmenin gereğini de bir hadise dayandırır.

Buharalı ve Nişaburlu iki tane imam , Hz. Muhammed'in kıyamet belirtilerinden, ahir zamandaki azaplardan ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkışından söz ederken "Türklerin dilini öğreniniz, çünkü onların egemenliği uzun sürecektir" buyurduğunu Kâşgarlı Mahmud'a anlatmıştır. Bu bir sahih hadis ise Türk dilini öğrenmenin Peygamber buyruğu ve dinî bir gereklilik olduğunu yazan Kâşgarlı Mahmud, hadisin sahih olmaması durumunda da aklın Türk dilini öğrenmeyi buyurduğunu söyler.

Bu arada bizim elimize ulaşan eser orijinal olan değildir bir nüshasıdır. İlk sayfanın üstünde El-Muhammed bin Ahmed Hatib Darreyya imzasının ve Kahire 803 bilgisinin okunabildiği bu imzanın hemen altına iri harflerle Kitabı Dîvânu Lugâti't-Türk başlığı ve ikinci satırında da Telif Mahmud bin el-Hüseyn bin Muhammed el-Kâşgarî rahmetu'l-lah ibaresi yazılmıştır.

Eserinin pek çok yerinde Türklüğü ve Türkleri över. Kendisinin de eğitimi, soylu ve etkili bir dile sahip olduğunu yazmıştır. Bu özellikleri sayesinde bütün Türk devletlerini gezintiye çıkararak; Türk, Türkmen, Oğuz, Çiğil, Yağma ve Kırgızların dillerini öğrendikten sonra bütün bilgileri en uygun biçimde düzenlediğini anlatır.

Kaşgarlı Mahmud, hemen hemen her sözün içinde geçtiği örnek cümleleri, şiirleri, atasözleri ve deyimleri vermeye özen göstererek Türk dilinin anlatım derinliğini ortaya çıkarmıştır.

Söz varlığında genel Türk dilinde kullanılan sözler olduğu gibi Uygurların, Oğuzların, Türkmenlerin, Kırgızların ve diğer Türk topluluklarının kendilerine özgü sözleri de bulunmaktadır. Zaten özel adları da söz varlığına alarak bize ayrıntılı bilgiler vermesi bu eserin ansiklopedi niteliği taşıdığını göstermektedir. Eserine eklediği harita üzerinde Türk soylu halkların yaşadığı bölgeleri de göstermiştir. Bir nevi Türk ansiklopedisi diyebiliriz.

Kaşgarlı Mahmud'un biz Türklere en büyük hazinesi olan bu kitabın Türkçeye olan en önemli hizmeti ise yaklaşık bin yıl önce ki Türk topluluklarının söz varlığını ortaya koymasıdır. Yalnızca bu eserle öğrenmiyoruz fakat bu eser bize eskiden dahi Türklerin hüküm sürdüğünü gösteriyor. Dîvânu Lugâti't-Türk'ü her Türk olduğunun bilincinde olan Türk okumalıdır. Elimizde böylesine paha biçilemez bir eser varken değerini bilmeliyiz.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün en büyük amacı aslında Türk kültürünü ve tarihini ortaya koymaktır. Türklerin aile yapısını, inançlarını , devlet yapısını, etkinliklerini, sanatını, yemeklerini kısacası Türkler ile ilgili her şeyi ortaya koyan eşi benzeri olmayan bir eserdir.

ELİF NUR YAVAŞ

11/C 483

Dîvanu Lügati't Türk'ün Önemi:

1-Ansiklopedik bir sözlük olan Dîvanü Lugat't-Türk (bundan sonra DLT şeklinde kısaltma kullanmıştır)

2-İçerik olarak bize o dönemdeki Türk boyları, bu boyların kullandıkları Türkçe arasındaki farklılıklar ve en önemlisi de sözcükler hakkında bilgi veren geniş bir sözlüktür.

3-"Türk Lehçeleri Dîvanı" anlamını taşıyan DLT, eser'in yazarının yaşadığı dönemdeki Türk toplulukları ve onların dili hakkında ses, biçim, anlam ve sözvarlığı konusunda bilgiler vermektedir.

4-Araplara Türkçe öğretmek, sözvarlığı, anlatım özelliği, kültürel zenginlik açısından Türkçenin Arapçadan hiç de geri kalmayan bir dil olduğunu göstermek amacıyla meydana getirilmiş olan eser, Türkçenin en önemli kültür hazinesidir.

5-Kıtapta yer alan söz varlıkları incelendiğinde, Türklerin aile yapısını, akrabalık ilişkileri, eski ve yeni inançlarını, toplumsal yaşayışlarını, ulaşımalarını kısacası Türklerin kültürleri hakkında bir çok bilgiye ulaşılabilmektedir.

6-Ayrıca kıtapta Balasagun'u merkez alarak çizildiği bir dünya haritası da mevcuttur. Bu harita sayesinde Türklerin buldukları bölgeler ve yaşadıkları coğrafya hakkında bilgilere ulaşılmaktadır.

7-Dîvanu Lügati't-Türk içeriğinde bulunan örnekler tamamen o dönemdeki Türklerin yaşam biçimlerinden oluşmaktadır.

8-Türk kültürünün tarihi ve gelişimi hakkında bilgiler vermesi nedeniyle Dîvanu Lügati't-Türk'ün kültürü bakımından önemli bir kaynak kitap olduğunu söyleyebiliriz.

9-Türklerin ilk sözlüğü ve ansiklopedisi olarak kabul edilen, Karahanlı Türkçesi ile yazılmış eserde 7500'den fazla kelime bulunur.

10-Dîvanü Lügati't-Türk'ün elimizdeki tek nüshası;İstanbul Millet Kütüphanesi'nde, Muhammed bin Ebî Bekr İbn Ebî'l-Feth tarafından el yazısı ile yazılmış olanıdır.

AD: Emine SOYAD: KARA SINIF: 12/B

NUMARA: 855

[Deneme]

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. Yüzyılda yazılmış, Türkçenin ilk sözlüğüdür. Bu eser, Türk dilinin ve kültürünün gelişiminde önemli bir role sahiptir. Dîvânu Lugâtî't-Türk, 7.000 kadar kelime ve deyim içerir. Bu kelimeler ve deyimler, Oğuz Türklerinin kullandığı Türkçeyi yansıtır. Dîvânu Lugâtî't-Türk, sadece bir sözlük değildir. Eser, aynı zamanda Türk kültürünün önemli bir kaynağıdır. Dîvânu Lugâtî't-Türk'ün Türkçemiz için önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliği taşımaktadır.

Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Türkçemizin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Günümüzde de Türkçemizin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türkçemizin zenginliğini ve çeşitliliğini anlamamıza yardımcı olur. Bu nedenle, her Türk'ün bu sözlükten haberdar olması ve okuması gerektiğini düşünüyorum. Eser, Türkçenin alfabetini, gramerini ve söz varlığını incelemiştir. Bu incelemeler, Türkçenin bilimsel bir şekilde araştırılmasına ve öğretilmesine katkı sağlamıştır. Türkçenin özündeki zenginlikleri keşfetmek, Dîvânu Lugâtî't-Türk'ün sayfalarında dolaşmak demektir. Her bir kelimenin içinde bir kültürün izini sürmek, Türk milletinin dildeki derin bağlarını anlamak anlamına gelir. Dîvânu Lugâtî't-Türk, sadece dilbilgisi kurallarını değil, aynı zamanda bir milletin duygularını, düşünce dünyasını ve tarihini de öğretir. Bu eser, Türkçenin sadece bir dil değil, aynı zamanda bir medeniyetin ve kültürün ifadesi olduğunu gösterir. Dilin ardındaki sırları keşfetmek, Dîvânu Lugâtî't-Türk'ün sayfalarında dolaşmakla mümkündür.

Divânu Lügati't-Türk

Divânu Lügati't-Türk; Türkçenin ilk sözlüğü, antolojisi, ansiklopedisi ve dil bilgisi kitabıdır. 11. yüzyılda yazılmıştır. Yaklaşık 9000 Türkçe sözcük içerir. Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Ali Emiri Efendi'nin Dîvânu Lugâti't-Türk'ü bulduğu ve satın aldığı haberi önce İstanbul'da sonra ülkede ve daha sonra da dünyadaki Türklük bilimi âleminde yayılmıştır. Kâşgarlı Mahmud tarafından Bağdat'ta yazılmıştır. Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ü 1072 yılında yazmaya başladığı, dört defa düzelttikten sonra 1074 yılında tamamladığı konusunda kayıt bulunmaktadır. Toplam 4 yılda yazılan kitabın hazırlık aşaması ise 15 yıl sürmüştür. Kâşgarlı Mahmud, anıtsal eseri Dîvânu Lugâti't-Türk'ü yazış nedenini ilk sayfadaki Tanrı'ya ve Hz. Muhammed'e övgü bölümünden hemen sonra açıklamaktadır. Talih güneşinin Türk burcunda doğduğunu, Tanrı'nın Türk kağanlığını gökyüzünün katmanları arasına yerleştirdiğini, onlara Türk adını ve egemenliği verdiğini yazar. Çağının kağanlarını Tanrı'nın Türkler arasından çıkardığını ve ulusları yönetme dizginlerini Türklere vererek bütün insanlığa egemen kıldığını belirtir. Türkleri doğruluğa yönelten Tanrı'nın, Türklerle birlikte olanları, birlikte çalışanları ve onlara katılanları aziz kıldığını, Türkler sayesinde onları isteklerin erıştirdiğini,

yağmacıların kötülüklerinden onları koruduğunu anlatır. Eserinin sözlük bölümünü sekiz ayrı kitaptan oluşturduğunu, her kitabı da isim ve fiil olmak üzere iki bölüme ayırdığını belirten Kâşgarlı Mahmud kitapta bulunabilecek ve bulunamayacak sözcük türlerini de tablo hâlinde vermiştir. Eserine almadığı bu sözcük türleri; bırakılan, kullanımdan düşenlerdir.

Baştan yirmi yedi sayfa tutan ve Türklerle ilgili çok önemli bilgileri içeren bu bölümde, Türk topluluklarının yaşadığı bölgeleri gösteren ilk Türk haritası da yer almaktadır.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün yirmi sekizinci sayfasından itibaren sözlük bölümü başlamaktadır. Sözlük de adlar ve fiiller olmak üzere iki ana bölüme ayrılmıştır. Harf sayısına ve harflerin niteliğine göre sıralanan

Türkçe sözcüklerin açıklaması Arapça olarak yapılmış, örnek cümleler yine Türkçe verilmiş, anlamları yine Arapça yazılmıştır. Kâşgarlı Mahmud eserini yazarken o devrin Türk illerini bir bir dolaşmış ve doğrudan doğruya kendi derlediği dil malzemesine dayanmıştır. Bu bakımdan eserde çeşitli Türk boylarının ağızları üzerinde bizzat müşâhedeye dayanan tesbitler ve karşılaştırmalar yer almaktadır. Türk boylarının birbirine olan yakınlıkları ve temasları üzerinde de durmuştur. Ayrıca Türk kavimleri içerisinde yabancılar tarafından konuşulan dillere ve onların konuştukları Türk ağızlarına da temas etmiştir.

Ağızların edebî kabiliyetleri göz önünde bulundurulduğunda eserde başlıca iki ağız üzerinde önemle durulduğu görülür. Bunlardan biri, “Türk şivelerinin en incesi ve zarifi yani edebîsi” diye nitelendirilen ve bugün hâlâ Kâşgar ve dolaylarında kullanılan Hâkâniye Türkçesi, diğeri ise “Türk şivelerinin en kolayı” olarak tanımlanan ve daha sonra geniş bir edebiyat meydana getiren Oğuz (Batı) Türkçesi’dir. Dîvânü lugâtî’t-Türk, Türk milletinin yüceliğini anlatmak, Türk dilinin Arapça’dan geri kalmadığını göstermek ve Araplar’a Türkçe’yi öğretmek maksadıyla kaleme alındığı için Türkçe’den Arapça’ya bir sözlük şeklinde tertip edilmiştir. Eserin yalnız madde başları Türkçe, açıklamaları ihtiva eden kısımlar ise Arapça’dır. Sözlük tertip edilirken tamamen Arap imlâ kurallarına uyulmuş, yani kelimeler ihtiva ettikleri ünsüz sayısına göre sıralanmış, kısa ya da normal uzunluktaki ünlüler hareke ile, uzun ünlüüler ise med harfleri olan elif, vav, ye ile (ي، و، ا) gösterilmiştir. Arap harf sisteminde bulunmayan p, ç, g (ince g) harflerini kullanmayan Kâşgarî, o devrin Türkçe’sinde var olan bazı karakteristik sesleri göstermek için yeni işaretler belirlemiştir (meselâ b ile f arasındaki dudak ünsüzü için üçç noktalı f [ف = w] harfini kullandığı gibi geniz

—
ünsüzünü [nazal n] nun ve kef ile [ك = ng] ifade etmiş,
kelime başındaki uzun a ünlüsü için de yan yana iki elif

kullanmıştır). Bööylece Töörkçe kelimelele mahsus bir]| |[imlââ sistemi ortaya koyarak kelimelelerin telaffuzlarının gerçek değerini korumaya çalışmıştır. Dîvânü lugâti't- Türk, Türk toplum hayatının her sahasına ait çeşitli bilgileri ihtiva etmektedir.

11. yüzyılda Kâşgarlı Mahmud tarafından yazıldıktan sonra gizemli bir şekilde kaybolan Divan-ı Lügatü't-Türk, asırlar sonra tesadüfen İstanbul'da bulundu. şuanda ise tek nüshası İstanbul'daki Millet Kütüphanesinde yer alıyor.

Ezel Sevinç 11/C – 479

Dîvânu Lugâti't-Türk ve Türkçemiz

Dîvânu Lugâti't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda yazılmış bir sözlüktür. Bu sözlük, Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliği taşımaktadır. Dîvânu Lugâti't-Türk, Türk dilinin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Orta Asya steplerinden Anadolu'ya uzanan dil yolculuğunu adeta bir film şeridi gibi gözlerimizin önüne seren, Kaşgarlı Mahmud'un bu titiz çalışması; Türkçe'nin bin yıllık bir tarih içinde nasıl şekillendiğini, hangi kültürlerden etkilendiğini adım adım anlatır.

Dîvânu Lugâti't-Türk, Türkçemizin geleceğine de yön verebilir. Eser, Türkçenin gelişimine katkı sağlayan önemli bir kaynaktır. 7.000 kadar kelime ve deyim içeren sözlükteki bu kelimeler ve deyimler, Oğuz Türklerinin kullandığı Türkçeyi yansıtmaktadır. Bununla birlikte Dîvânu Lugâti't-Türk, sadece bir sözlük değildir. Eser, aynı zamanda Türk kültürünün önemli bir kaynağıdır. Eserde, Türklerin yaşayış tarzı, gelenekleri, inanışları ve tarihi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Eser; Türkçenin alfabesini, gramerini ve söz varlığını incelemiştir. Bu incelemeler, Türkçenin bilimsel bir şekilde araştırılmasına ve öğretilmesine katkı sağlamıştır. Günümüzde de Türkçenin önemli bir kaynağıdır.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Türkçemizin geleceğine yön vermesini sağlamak için, eserin daha geniş kitlelere tanıtılması gerekmektedir. Eserin çevrilmesi ve yaygınlaştırılması, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini daha fazla insanın öğrenmesine yardımcı olacaktır.

Türkçenin kalbinde yatan zenginlikleri günümüze taşırken Türk milletinin kültürel bağını, ortak tarihini ve dilin evrimini gözler önüne seren bu hazine; Türkçenin bir dilden çok daha fazlası olduğunu kanıtlar. Aynı zamanda bir milletin kimliğinin, tarih ve kültürle iç içe geçmiş bir dilin yansıması olduğunu gösterir.

Her bir sayfa, bir kelimenin ardında yatan hikâyeyi anlatarak okuyucusunu dilin derinliklerine götürür. Dîvânu Lugâti't-Türk, sadece bir sözlük değil, aynı zamanda Türk milletinin dilini anlama, tarihini keşfetme ve kültürünü tanıma rehberidir.

Fatema Esmati

12/B 663

DİVANİ LUGATİT TÜRK'ÜN TÜRK DİLİ VE KÜLTÜRÜ BAKIMINDAN ÖNEMİ

Dil; bireyleri toplumuna, toplumları milletine bağlayan ve millet olma özelliğini kazandıran önemli bir araçtır. Dil; bir ulusu birleştiren, koruyan ve o milletin ortak malı olan sosyal bir müessesedir. Kimse dilinin kullanılmamasını ya da unutulmasını istemez.

Kaşgarlı Mahmud da bunu istememiş ve bilinen en eski sözlük olan Divanı Lugatit Türk'ü yazmıştır. Eser yaklaşık 8000 madde başı içerir. Kaşgarlı Mahmud tarafından halk arasında kullanılan Türkçe kelimeler derlenmiş; daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla deyimlerden, atasözlerinden ve şiirlerden örnekler verilmiş ve bunların Arapça tercümeleri de yapılmıştır. Bir sözlük olmanın dışında, yazıldığı devirdeki kişi, boy ve yer adları kaynağı; Türk tarihine, mitolojisine, coğrafyasına, halk edebiyatına, tıp bilgileri ve tedavi usullerine dair bilgi verdiği için önemli bir eserdir. Eserde yer alan harita, ilk Türk dünyası haritası olması bakımından büyük değer taşır. Kaşgarlı Mahmud, Divanı Lugatit Türk'ü yazmasının amacını ilk sayfadaki Tanrı'ya ve Hz.Muhammed'e övgü bölümünden hemen sonra açıklamaktadır. Hazırladığı sözlük ile Türkçenin söz varlığının gücünün ortaya konulmasını sağlayan Kaşgarlı Mahmud, böylece Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermiştir.

Divanı Lugatit Türk'ün giriş bölümünde Türk dilinin Arap dili ile at başı beraber yürüdüklerini ifade eden Kaşgarlı Mahmud, söz varlığı ile Türk kültürünün ve uygarlığının da zenginliğini gözler önüne sermiştir. Eserinin pek çok yerinde Türklüğü ve Türkçülüğü öven Kaşgarlı Mahmud, bütün Türk illerini dolaşıp öğrendiğini belirttiği bilgileri kitabında en uygun biçimde sıralayarak düzenlediğini anlatır. Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin de Arapça kadar zengin bir dil olduğunu kanıtlamak amacıyla yazılan Divanı Lugatit Türk, günümüz Türkçesinin temelini atmış ve koca bir toplumun dilinin unutulmasını, başka kültürler altında kaybolmasını engellemiştir. Bu eser yazılmasaydı kim bilir şimdi hangi dilde konuşuyor, yazıyor olurduk? Kültürümüzü ve tarihimizi bu kadar iyi bilebilir miydik? Divanı Lugatit Türk bizim için çok önemlidir; hem kültürümüzü ve tarihimizi bilmek hem de Türkçemizi özgürce konuşabilmemiz için.

Gülüzar Demir

11-C 475

Divani Lügati't-türk

Divanü lügati't-türk II yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış adeta bir dil atlasıdır. Türkçemizin derinliklerini ve nanan bu eser kelimelerin yanı sıra dilin tarihine ve kültürünü gözler önüne serer. Bu eser Türk lehçelerini korumak ve kaydetmek amacıyla yazılmıştır. Tarih boyunca pek çok medeniyetlerin taşıyan Türkçe önemli bir dil olarak öne çıkar.

Bu eserin daha geniş kitlelere tanıtılması gerekmektedir. Türkçe'nin zenginliği ve genişliği öğrenilmesi açısından önemlidir. Divanü Lügati't Türk 7.000'e kadar kelime ve deyim çermektedir. Bu kelimeler ve deyimler Oğuz Türklerin kullandığı Türkçe'yi yansıtmaktadır.

Divanü Lügati't-Türk'ün önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

Türkçe'nin ilk sözlüğü olma özelliğini taşımakta.

Türk kültürünün ve tarihinin önemli bir eseridir.

Türkçemizin bugünlere gelmesini önerdiği rol oynamıştır.

Türkçe'nin alfabesini gramerlerini ve söz varlığını incelemiştir.

Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan bir dil yolculuğu vardır. Türkçenin özündeki zenginliği keşfetmek Divanü Lügati't Türk'ün sayfalarında gezmek gibidir. Her bir kelimenin içinde bir kültürün zenginliği sürmektedir. Bu sözcük olmasaydı bizim Türkçemizi anlayabiliriz olmazdı.

Divanü lügati't-türk'te sadece dilbilgis kuralları değil atalarımızın ve bizim duygu ve düşüncelerimiz de anlatılır. Divanü lügati't-türkçe yinceleyen bir sözcük bilimimizdeki sırları keşfetmiş olur.

Divanü lügati't-türk'ün yazılış amacı olduğu gibi Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar güçlü bir dil olduğunu ortaya çıkarmaktır.

Bu eserde 400'e yakın şerhlerle atasözler anlatılmıştır. Eskiden Türk şerhlerinin ilk Nazım şekillerini çeren kaptır sözlü Edebiyatın yazılı edebiyata geçişte ilk eserler bu kaptadır. Bu eserin çerçevesinde dönemlerin Türk dünyasını gösteren haritalar yer almaktadır. İy ki bu eser yazılmış bu eser yazın mesajı bizim dilimiz bu kadar zengin bir dil olmayacaktı.

Hayrunnisa Nur Çakır

II/C No :507

Divânu Lügati't-Türk

Divânu Lügati't-Türk; Türkçenin ilk sözlüğü, antolojisi, ansiklopedisi ve dil bilgisi kitabıdır. 11. yüzyılda yazılmıştır. Yaklaşık 9000 Türkçe sözcük içerir. Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Ali Emiri Efendi'nin Divânu Lugâti't-Türk'ü bulduğu ve satın aldığı haberi önce İstanbul'da sonra ülkede ve daha sonra da dünyadaki Türklük bilimi âleminde yayılmıştır. Kâşgarlı Mahmud tarafından Bağdat'ta yazılmıştır. Kâşgarlı Mahmud'un Divânu Lugâti't-Türk'ü 1072 yılında yazmaya başladığı, dört defa düzelttikten sonra 1074 yılında tamamladığı konusunda kayıt bulunmaktadır. Toplam 4 yılda yazılan

kitabın hazırlık aşaması ise 15 yıl sürmüştür. Eser, Yaklaşık 8000 civarında madde başı içerir. Bu eser için Kâşgarlı Mahmud tarafından halk arasında kullanılan Türkçe kelimeler derlenmiş; daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla deyimlerden, atasözlerinden ve şiiirlerden örnekler verilmiş ve bunların Arapça tercümeleleri de yapılmıştır. Kökleşik Arap sözlük bilgisi ilkelerine göre hazırlanmış olan sözlük, muhtemelen 1077 yılında Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillâh'ın oğlu Ebü'l-Kâsım Abdullah'a takdim etmiştir. Ayrıca

yazıldığı devirdeki kişi, boy ve yer adları kaynağı; Türk tarihine, mitolojisine, coğrafyasına, halk edebiyatına, tıp bilgileri ve tedavi usullerine dair bilgi veren ansiklopedik bir eserdir. Divânu Lugâti't-Türk'ün sözlük bölümünü oluşturan bölümler XI. yüzyıldaki Türk dilinin söz varlığını gözler önüne seren eşsiz bir hazine niteliğindedir. Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt zaferinden hemen sonra İslam dünyasında Türklerin, Türklüğün ve Türk dilinin öneminin daha da arttığı bir dönemde Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin Arapça kadar zengin dil olduğunu ortaya koymak amacıyla Divânu Lugâti't-Türk'ü yazmıştır Kâşgarlı Mahmud...

Türk halk şiiirinin günümüze kadar gelen en eski örnekleri olarak kabul edilen şiiirler ise dörtlük ya da beyit şeklindedir. Genellikle yedili veya sekizli hece vezniyle kaleme alınan ve koşma tarzında kafiyelenen dörtlüklerin çoğu savaşla ilgili olup bunun yanında tabiatı konu alan, av eğlencelerini anlatan şiiirler de vardır. Eserdeki şiiirlerin kimlere ait olduğu hakkında herhangi bir kayda rastlanmamakla birlikte Çuçu adlı bir Türk şairinden söz edilmektedir. Hazırladığı sözlük ile Türkçenin söz varlığının gücünün ortaya konulmasını sağlayan Kâşgarlı Mahmud, böylece Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu da göstermiştir. Nitekim Divânu Lugâti't-Türk'ün giriş bölümünde Türk dilinin

Arap dili ile birlikte at başı beraber yürüdüklerini ifade eden Kâşgarlı Mahmud, söz varlığı ile birlikte Türk kültürünün ve uygarlığının da zenginliğini gözler önüne sermiştir. Baştan yirmi yedi sayfa tutan ve Türklerle ilgili çok

önemli bilgileri içeren bu bölümde, Türk topluluklarının yaşadığı bölgeleri gösteren ilk Türk haritası da yer almaktadır. Kâşgarlı Mahmud eserini yazarken o devrin Türk illerini bir bir dolaşmış ve doğrudan doğruya kendi derlediği dil malzemesine dayanmıştır. Bu bakımdan eserde çeşitli Türk boylarının ağızları üzerinde bizzat müşâhedeye dayanan tesbitler ve karşılaştırmalar yer almaktadır. Türk boylarının birbirine olan yakınlıkları ve

temasları üzerinde de durmuştur. Kâşgarlı Mahmud'un eserinde yer alan haritanın ilk Türk dünyası haritası olması bakımından büyük değeri vardır. Haritada Türkler'in oturduğu yerlerle bunların münasebette bulunduğu milletlere de yer verilmiştir. Dağlar kırmızı,

denizler yeşil, ırmaklar mavi, kumluk alanları sarı renklerle tesbit edilmiştir. Haritanın esas merkezini Balasagun şehri teşkil etmiş, diğer şehirler ve belli başlı yerler bu şehre göre düzenlenmiştir. Ayrıca Türk kavimleri

içerisinde yabancılar tarafından konuşulan dillere ve

onların konuştıkları Türk ağızlarına da temas etmiştir. Böylece Türkçe kelimelere mahsus bir imlâ sistemi ortaya koyarak kelimelerin telaffuzlarının gerçek değerini korumaya çalışmıştır. Dîvânü lugâti't-Türk, Türk toplum hayatının her sahasına ait çeşitli bilgileri ihtiva etmektedir.

11. yüzyılda Kâşgarlı Mahmud tarafından yazıldıktan sonra gizemli bir şekilde kaybolan Divan-ı Lügatü't-Türk, asırlar sonra tesadüfen İstanbul'da bulundu. Şuanda ise tek nüshası İstanbul'daki Millet Kütüphanesinde yer alıyor.

Helin Akkuş

11/C - 485

ZEHİRLİ İNSAN

Onunla iletişime geçtikten sonra moralinin bozulduğunu, geri kalan gününün geçmek bilmemesini sağlayan kişiyi hatırladın mı? Herkesin hayatında böyle zehirli insan vardır. Belki arkadaş, eş, dost, akraba, komşu veya bir öğretilerde olabilir bu kişiler.

İlk başta bu kişilerin özellikleri nelerdir, ona bakalım: seni kendinden daha fazla düşünür. Yediğini, içtiğini, duygu ve düşüncelerini beğenmez, hep bir kusur arar. Ki eğer bu kişiler pozitif söylüyorsa negatiftir. Yani “Sen aslında iyi ve güzel bir insansın.” Ama burada senin iyi ve güzel olduğunu vurgulamıyor. Bunun dışında böyle insanlar her zaman kendini senden hep üstün görür, seni hiç bir zaman çekemez. Sen sınavlardan yüksek not alınca oda ben şu sınavdan yüksek not aldım der. Arkadaşın sana senin yanlış olduğunu ispat etmeye; emin olduğun konularda seni şüpheye düşürmeye çalışır. Lakin bu insanın öyle bir özelliği vardır ki bu saydıklarımı geride bırakır. Çok karakterli olması, seni yarın hangi karakterle karşılayacağını bilememene yol açar. Zehirli insanla uğraşan kişinin psikolojisi yorulur. Bütün vakti onun yaptıklarını anlamakla, kendini anlatmaya çalışmakla geçer ve o seni iftira kafesine çoktan hapsedmiştir. Son olarak; zehirli insanla nasıl başa çıkılabilir?

Akreple kurbağanın öyküsü...

“Madem bilirdin huyunu, niye içtin ayranın suyunu ...”

Yüzemeyen bir hayvan olduğunun farkında olan akrep, bir gün nehrin öte tarafına geçmek ister. Ne yapacağını düşünürken kıyıda pinekleyen kurbağayı görür. Yalvaran bir ses tonuyla sorar: “Kurbağa kardeş; karşıya geçmem gerek. Beni sırtında taşıyabilir misin?”

Kurbağa: Daha neler? Beni sokup öldürürsün .

Akrep: olur mu? O zaman bende suya batar, boğulur, ölürüm. Kurbağa biraz düşünür ve akrebe hak verir. Kıyıya çıkar, onu sırtına alır ve karşı yakaya yüzmeye başlar. Yolun yarısında ensesinde bir sızı hisseder. Vücudu hızla soğumaktadır. Kolları, ayakları hissizleşir. Beraber dibi boylayacakları suya batarken, son nefesinde sorar: Hani sokmayacaktın Akrep kardeş?

Akrep cevap verir: Ne yapacaksın Kurbağa kardeş” Ben akrebim, huyum bu”

Akrep, akrep olarak kalacak ve seni sokmak için fırsat kollayacak. Sen onu değiştirmeye çalışma, boşuna bir çaba olur.

Divanu Lügati't-Türk'ün Önemi

Bugün tek nüshası İstanbul'daki Millet Kütüphanesinde olan Dîvânu Lugâti't-Türk'ün bulunuşu, yayımlanması ve çevirisi, ilgi çekici olaylardan biridir. Eserin bulunuşu tamamen bir rastlantı sonucudur. Kitap dostu Ali Emiri'nin dikkati, kitap sevgisi ve çabaları olmasaydı eser bilgisiz ellerce belki de yok edilecek, dilimizin en büyük hazinesinden mahrum kalacaktık.

Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Malazgirt zaferinden hemen sonra İslam dünyasında Türklerin, Türklüğün ve Türk dilinin öneminin daha da arttığı bir dönemde Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin Arapça kadar zengin dil olduğunu ortaya koymak amacıyla Kaşgarlı Mahmut Dîvânu Lugâti't-Türk'ü yazmıştır. "Türk Dilinin Toplu Sözlüğü" anlamına gelmektedir.

Eser, 8000 civarında madde başı içerir. Kaşgarlı Mahmut; pek çok Türk boyunu gezip, derlemeler yaparak, eseri yazmıştır. Bu eser; 11. yüzyılda yazılmış bir eserdir. Sözlüğün yazıldığı yazım dili Hakaniye lehçesi ile olup açıklamaları Arapça ile yazılmıştır. Amaç Türkçenin üstün bir dil olduğunu göstermektir.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ten ilk söz eden Antepli Aynî diye de tanınan Bedreddin Mahmud'dur.

İkdü'l-Cuman fi Tarih-i Ehli'z-Zaman adlı eserinin birinci cildinde Kâşgarlı Mahmud'un eserinden yararlandığı görülmektedir. Aynî, yalnızca bu eserinde değil kardeşi Şahabeddin Ahmed'le birlikte yazdığı Tarihü'ş-Şihab'de de Dîvânu Lugâti't-Türk'ten yararlanmıştır. Daha sonra Kâtip Çelebi ünlü eseri Keşfü'z-Zünûn'da Dîvânu Lugâti't-Türk'ü anmıştır.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün varlığı bilinmekte ancak 1914 yılına gelinceye kadar tek bir nüshasına bile ulaşılammaktaydı. Oysa Dîvânu Lugâti't-Türk'ün bir nüshası eski Maliye Bakanlarından Nazif Bey'in kitaplığında bulunmaktadır. Türk dili ve kültürü bakımından önemini bilemeyen ancak değerli bir kitap olduğunu tahmin eden Nazif Bey, yakınlarından bir kadına kitabı verir ve onun sayesinde bu kitap günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Kökleşik Arap sözlük bilgisi ilkelerine göre hazırlanmış olan sözlük, Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillâh'ın oğlu Ebü'l-Kâsım Abdullah'a takdim etmiştir. Ali Emîrî yazması, Sadrazam Talat Paşa'nın araya girmesi ile Kilisli Rifat Bilge Bey'in denetimi altında 1915-1917 yılları arasında üç cilt hâlinde basıldı ve Türkoloji camiasında büyük yankı uyandırdı.

Breslav Üniversitesi, Sami Dilleri Profesörü Carl Brockelmann 1928 yılında atasözlerini, halk edebiyatı örneklerini ve Türk edebiyatı ve dili ile ilgili bulunan bütün

kısımları ayrıntılı notlarla sözlüğün Almanca çevirisini yayımlamıştır. Besim Atalay'ın modern Türkçe çevirisi 1940 yılında Türk Dil Kurumu tarafından basıldı.

Eser, bir sözlük olmanın dışında Türkçe'nin 11. yüzyıldaki dil özelliklerini belirten, ses ve yapı bilgisine ışık tutan bir dil bilgisi niteliğindedir. Ayrıca yazıldığı devirdeki kişi, boy ve yer adları kaynağı; Türk tarihine, mitolojisine, coğrafyasına, halk edebiyatına, tıp bilgileri ve tedavi usullerine dair bilgi veren ansiklopedik bir eserdir.

Kâşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk'e şöyle başlar:

"Esirgeyen, koruyan Allah'ın adıyla Tanrı'nın, devlet güneşini Türk burçlarından doğurmuş olduğunu ve Türklerin ülkesi üzerinde göklerin bütün dairelerini döndürmüş olduğunu gördüm. Allah onlara Türk adını verdi ve yeryüzüne hâkim kıldı. Cihan imparatorları Türk ırkından çıktı. Dünya milletlerinin yuları, Türklerin eline verildi. Türkler, Allah tarafından bütün kavimlere üstün kılındı. Hak'tan ayrılmayan Türkler, Allah tarafından hak üzerine kuvvetlendirildi. Türkler ile birlikte olan kavimler aziz oldu. Böyle kavimler, Türkler tarafından her arzularına eriştirildi. Türkler, himayelerine aldıkları milletleri, kötülerin şerrinden korudular. Cihan hâkimi olan Türklere herkes muhtaçtır. Onlara derdini dinletmek, bu suretle her türlü arzuya nail olabilmek için Türkçe öğrenmek gerekir."

Rabia Acar

11-C /508

Divan-ı lügat türk- yazarı Kaşgarlı Mahmut

Eser, yaklaşık olarak 8000 civarında madde başı içerir. Bu eser için Kaşgarlı Mahmut tarafından halk arasında kullanılan Türkçe kelimeler derlenmiş; daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla deyimlerden, atasözlerden ve şiiirlerden örnekler verilmiş ve bunların Arapça tercümeleri de yapılmıştır.

Türk dilinin söz varlığını gözler önüne seren eşsiz bir hazine niteliğindedir. Kaşgarlı Mahmut'un Türkçeye en büyük hizmeti, yaklaşık bin yıl önceki Türk topluluklarının söz varlığını örnekleriyle ortaya koymasidir.

Kutadgu Bilig ve Divanü lügati't-Türk, Türk dili, Türk kültürü ve Türk edebiyatı Tarihinin temel eserlerinden dir. Eserler Karahanlılar döneminde yazılmış olmaları sebebiyle, İslamiyet sonrası Türk dili ve edebiyatının ilk örnekleri olmaları yanında ilk şah eserleri olarak da bilinir.

Kaşgarlı Mahmut'un 1072-1074 yıllarında yazdığı Divanü lügati't-Türk'te kayıtlı bulunan manzum parçalar, geçiş dönemine ait örneklerdir. 10,11. Yüzyıllara ait elimize geçen örneklerde hem aruz hem de hece ölçüsünün kullanıldığı görülür.

Divanü lügati't-Türk, yaygın kabule göre Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla hazırlanmış genişçe bir sözlük ve gramer kitabıdır.

Ali Emre Efendi'nin Divanü lügati't-Türk'ü bulduğu ve satın aldığı haberi önce ülkede ve daha sonra da dünyadaki Türklük bilimi âileminde dalga dalga yayılmaya başlamıştır.

Divanü lügati't-Türk. Kaşgarlı Mahmut'un 1 cemâziyelevvel 464'te (25 Ocak 1072) yazmaya başlayıp 12 Cemâziyelâhır 466'da (12 Şubat 1074) tamamladığı Türkçe'den Arapçaya ansiklopedik sözlük. Tam adı kitabu Divan-ı lügati't-Türk'tür; Türk lehçelerini toplayan kitap demektir.

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özellikleriyle belirleyen, söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kaşgarlı Mahmut kendisine sonsuz bir ün, bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Divanü lügati't-Türk adını vermiştir.

Türkçe'nin bilinen en eski sözlüğü olup Batı Asya yazı Türkçesiyle ilgili var olan en kapsamlı ve önemli dil yapıtıdır. Bilinen tek yazma nüshası İstanbul'daki Fatih Millet Kütüphanesi'ndedir.

Kökleşik, Arap sözlük bilgisi ilklerine göre hazırlanmış olan sözlük, muhtemelen 1077 yılında Bağdat'ta Halife Muktedî-Biemrillah'in oğlu Ebü'l-Kâsım Abdullah'a takdim edilmiştir.

Eser, bir sözlük olmanın dışında Türkçe'nin 11. yüzyıldaki dil özelliklerini belirten, ses ve yapı bilgisine ışık tutan bir gramer kitabıdır. Ayrıca yazıldığı devirdeki kişi, boy ve yer adları kaynağı; Türk tarihine, mitolojisine, coğrafyasına, halk edebiyatına, tıp bilgileri ve tedavi usullerine dair bilgi veren ansiklopedi bir eserdir.

Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan Kaşgarlı Mahmut, bu ölçünlü dil çerçevesinde diğer Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele almıştır. Zaman zaman biçim bilgisi yönünden belirlediği farklılıklara da işaret eden Kaşgarlı Mahmut bu nedenle eserine Türk lehçeleri (veya ağızları) sözlüğü adını vermiştir.

Kaşgarlı Mahmut, eserleriyle tam olarak bağdaşan bir ad seçmiştir. Gerçekten de Divanü lügati't-Türk, Türk soylu halkların, dil özelliklerini ve o dönemin söz varlığını olabildiğince ayrıntısıyla ortaya koyan bir divandır.

Kaşgarlı Mahmut: Türklerin görgülerini, bilgilerini göstermek için söyledikleri şiiirlerden örnekleri kitaba serpiştirdim. Sıkıntılı veya sevinçle günlerde yüksek düşüncelerle söylenmiş olan ve ilk söyleyenden sonra kuyaktan kuşağa aktarılan atasözlerini de kitaba aldım. Böylece kitap en üst düzeyde yetkinliğe ve mükemmelleğe ulaştı. Diyerek örneklili bir sözlük yazmasının gerekçelerini de açıklamaktadır.

Eser yer alan harita, ilk Türk dünyası haritası olması bakımından büyük değer taşır.266 atasözü vardır. Bu sebeple Divanü lügati't-Türk, şiirimiz ve atasözlerimiz için vazgeçilmez bir eserdir.

Dîvânu Lugâti't-Türk Dîvânu Lugâti't-Türk

Eserin Adı

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud kendisine sonsuz bir ün, bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Dîvânu Lugâti't-Türk adını vermiştir.

Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan Kâşgarlı Mahmud, bu ölçünlü dil çerçevesinde diğer Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele almıştır. Zaman zaman biçim bilgisi yönünden belirlediği farklılıklara da işaret eden Kâşgarlı Mahmud bu nedenle eserine Türk Lehçeleri (veya Ağızları) Sözlüğü adını vermiştir.

Kâşgarlı Mahmud, eseriyle tam olarak bağdaşan bir ad seçmiştir. Gerçekten de Dîvânu Lugâti't-Türk, Türk soylu halkların dil özelliklerini ve o dönemin söz varlığını olabildiğince ayrıntısıyla ortaya koyan bir "divan"dır...

Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk'ü Ne Zaman Yazmıştır?

Eserini Bağdat'a gelmeden önce mi yoksa Bağdat'a geldikten sonra mı yazdığı konusunda farklı görüşler bulunsa da Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ü 1072 yılında yazmaya başladığı, dört defa düzelttikten sonra 1074 yılında tamamladığı konusunda kayıt bulunmaktadır.

İstanbul Millet Kütüphanesinde bulunan elimizdeki tek nüshanın son sayfasında verilen bilgilerden Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ü 25 Ocak 1072 günü yazmaya başladığı, 10 Şubat 1074 günü tamamladığı açıkça anlaşılmaktadır.

Kitabı el yazısıyla çoğaltan Muhammed bin ebî Bekr ibn ebi'l-Feth, Dîvânu Lugâti't-Türk'ün son sayfasındaki ketebe 'yazılış' bölümünde Kâşgarlı Mahmud'un kaleminden çıkan nüshaya bakarak yazdığı bilgisini vermektedir. Müstensih Muhammed bin ebî Bekr ibn ebi'l-Feth, Kâşgarlı'nın kendi el yazısıyla yazdığı asıl kitabı şu sözlerle bitirdiğini belirtir:

Kitap dört yüz altmış dört yılının Cümad-el-ula ayının ilk günü (25 Ocak 1072) yazılmaya başlanıp dört defa düzeltildikten sonra dört yüz altmış altı yılının Cümad-el-ahire ayının onuncu günü olan (10 Şubat 1074) Pazartesi bitirilmiştir. Güç ve kudret yüce ve büyük Allah'ındır. O bize yeter. Himaye ondandır...

Her ne kadar nag yılı 'timsah yılı' sözünün açıklandığı bölümde:

Biz bu kitabı yazdığımız 469 yılı nağ yılıdır

on iki hayvanlı Türk takviminin anlatıldığı bars maddesinde de:

Biz şu kitabı yazdığımızda dört yüz altmış altı yılının Muharrem ayı idi, yılan yılı girmişti. Bu yıl geçip de dört yüz yetmiş yılı olunca yund yılı girecekti diye farklı tarihler verilmişse de bu kayıtlarda karışıklık olduğu ve bir yazılış yanlışlığı bulunduğu düşünülmektedir. Her şeyden önce 466 yılından sonra 470 değil 467 yılının geldiği bilinmektedir. Bu bölümde sonradan el yazısıyla yapılan düzeltmeyle 466'dan sonra 467 yılının geldiği belirtilmiştir.

Bu konuda farklı görüşler bulunsa da yaygın görüş Kâşgarlı Mahmud'un eserini 25 Ocak 1072 günü yazmaya başladığı, 10 Şubat 1074 tarihinde tamamladığı yönündedir.

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Millet Kütüphanesindeki tek nüshası ise, Sava'dan gelerek Şam'a yerleşen Muhammed bin ebî Bekr ibn ebî'l-Feth tarafından Kâşgarlı'dan yaklaşık iki yüz yıl sonra, 1 Ağustos 1266'da el yazısıyla yazılmıştır.

Türkçe madde başı sözcükler metin içerisinde yazıldığından bunları göstermek amacıyla sözcüklerin hemen üstü kırmızı renkli mürekkep ile çizilmiştir. Tanımlara açıklık kazandıran örnek cümleler de üstlerine kırmızı mürekkeple çekilen çizgilerle gösterilmiştir.

Sözlükte ad türünden sözler Türkçe olarak verildikten sonra yanına Arapça karşılığı yazılmış, açıklaması yine Arapça yapılmıştır. Fiil bölümünde ise belirli geçmiş zaman üçüncü teklik kişi çekimindeki Türkçe fiillerin gösterilmesinden sonra anlam verilmemiş, madde başındaki fiilin içinde geçtiği örnek cümleler Türkçe olarak yazılmıştır. Üstü kırmızı mürekkeple işaretlenen Türkçe örnek cümlelerin yanında da Arapça anlamları gösterilmiştir. Böylece madde başındaki fiilin anlamı da ortaya çıkmış olmaktadır.

Sözlük bölümünde madde başı sözlerin bu düzen içerisinde verilmesi, Kâşgarlı Mahmud'un dil bilimciliğinin yanı sıra dil öğretimi konusunda da bilgi sahibi olduğunu göstermektedir.

Türk sözlükçülüğünün temelini, hazırladığı bu mükemmel eserle atan Kâşgarlı Mahmud, Dîvânu Lugâti't-Türk'ü sekiz ayrı bölümden oluşturduğunu belirtir. Araplara Türkçe öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar güçlü bir dil olduğunu ortaya koymak amacıyla Dîvânu Lugâti't-Türk'ü kaleme alan Kâşgarlı Mahmud'un bu nedenle eserinin bölümlendirmesini Arapçanın dil bilgisi özelliklerine göre yaptığını görülür.

Kâşgarlı Mahmud sekizinci bölümün hem de Dîvânu Lugâti't-Türk'ün bittiğini şu sözlerle açıklar:

Hamdolsun âlemlerin Rabbi Allah'a... Hüseyin oğlu Mahmud der ki: Bu kitabı yazmaya başlarken Türk dilinin sözlerini toplama, kurallarını ve usullerini bildirme, ölçülerini açıklama, bölümlerini sıralama sözünü vermiştik. Bu sözümüzü yerine getirmiş, amacımıza ulaşmış

oluyoruz. Gereksiz sözleri, fazlalıkları, kullanımdan düşmüş şekilleri kitabın dışında tuttum. Burada sona eren kitabımız sonsuza kadar varlığını sürdürsün. Hamd, ezeli ve ebedi olan Allah'a, salat ve selam Muhammed'e ve onun soyuna olsun...

Dîvânu Lugâti't-Türk'ün sözlük bölümünü oluşturan bölümler XI. yüzyıldaki Türk dilinin söz varlığını gözler önüne seren eşsiz bir hazine niteliğindedir.

İbrahim Peygamber'in oğlu İshak'a, İshak'ın oğlu Esav'a ve onun oğlu Rum ve Rum'dan gelenlerin soyunun adlandırılmasına benzediğine dikkat çekmektedir.

Türklerin her bir boyunun çeşitli kollara ayrıldığını belirten Kâşgarlı Mahmud bu kolların sayısını ancak Tanrı'nın bilebileceğini belirtir ve yalnızca büyük boyları ve ana kollarını eserinde anar. Ancak Kâşgarlı Mahmud'un Oğuzlara özel bir önem verdiği, Oğuzların bütün kollarını adlarıyla, damgalarıyla birlikte ayrıntılı bir biçimde tanıttığı görülür. Bunun nedeni, Kâşgarlı'nın eserini yazdığı sırada Oğuzların arasında bulunması olabileceği gibi aynı dönemde Oğuzların çoğunluğunu oluşturduğu Selçuklu Sultanı Alparslan'ın ordularının Anadolu'da ilerlemesi ve siyasi bir güç olarak ortaya çıkışı düşünülebilir. Kâşgarlı'nın Oğuz kollarını ve hayvanlarına vurdukları damgaları herkesin bilmesi gerektiğini de yazması, bu düşüncenin doğru olabileceğini göstermektedir.

Oğuzlara böylesine büyük önem veren Kâşgarlı Mahmud, her Türk boyunun yaşadığı bölgeleri en batıdan başlayarak doğuya doğru sıralamıştır:

Rum (Bizans) ülkesine en yakın olandan başlayarak hem gayrimüslimleri hem de Müslümanları belirli bir düzen içerisinde doğuya doğru sıraladım. Rum ülkesine en yakın boy Beçenek 'Peçenek'tir. Sonra Kıpçak 'Kıpçak', Oğuz, Yemek, Başgirt, Basım, Kay, Yabagu, Tatar, Kırgız gelir. Kırgızlar Çin ülkesine yakındırlar. Daha sonra Çigil, Tohsi, Yagma, Ograk, Çaruk, Çomul, Uygur, Tangut ve Çin'de olan Hitay gelir. Bundan sonra Tavgaç gelir, bunların ülkesi de Maçin'dir.

Yirmi boyu, batıdan doğuya doğru sıralayan ve bunları Türk adı altında toplayan Kâşgarlı Mahmud günümüzde, çeşitli adlarla anılan soydaş toplulukların nasıl tanımlanması gerektiğine de bin yıl öncesinden ışık tutmaktadır.

Kâşgarlı Mahmud, Türk boylarının yaşadığı coğrafyayı anmakla kalmamış Bu boyların her biri şu haritada gösterilmiştir diyerek eserine eklediği harita üzerinde Türk soylu halkların yaşadığı bölgeleri göstermiştir.

Eserinin sözlük bölümünde Kençek, Kıpçak, Tañut, Tatar, Yagma, Yemek gibi çeşitli Türk topluluklarının adlarını kısaca açıklayan Kâşgarlı Mahmud Türk adının yanı sıra Oğuz, Türkmen, Uygur, Çigil'i ele alırken bu Türk topluluklarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler vermiştir.

Kâşgarlı Mahmud'un Haritası

ayrı tabloda Uygur alfabesini veren Kâşgarlı Mahmud'un bu alfabeyi heca-i el-Türkiye 'Türk alfabesi' diye adlandırması dikkate değerdir. Ancak XVIII. yüzyıldan sonra bu alfabe bilim çevrelerinde Uygur alfabesi olarak tanınmıştır.

Kâşgarlı Mahmud, eserinin beşinci sayfasında Türk Sözlüğünü Kuran Harfler Üzerine başlığıyla şu bilgileri vermektedir:

Bütün Türk lehçelerinde kullanılan harfler on sekiz harften ibarettir. Bunlar Türk yazısını meydana getirirler, Türk yazısı bu harflerle yazılır.

Bu harfler Arapçadaki hece düzeninde ت ث ب ل harflerine karşılık gelmektedir. Yazılıştaki yeri olmayan, fakat söylenişte gerekli bulunan, temel harfler arasında bulunmayan yedi harf daha vardır. Türk lehçeleri bunlar olmadan olmaz.

Bu yazının nasıl yazılması gerektiğini de belirttikten sonra kullanıldığı alanları Eskiden beri Kâşgar'dan yukarı Çin'e dek, çepeçevre bütün Türk ülkelerinde hakanların ve sultanların yarlık (ferman) ve mektupları bu yazı ile yazılacağına diyerek kaydeden Kâşgarlı Mahmud on birinci yüzyıl Türk dünyasında geniş ölçüde bu yazının kullanıldığını haber vermektedir.

On İki Hayvanlı Türk Takvimi ve Nevruz

Dîvânü Lugâti't-Türk'ün sözlük bölümünde sıra bars 'pars' sözünü açıklamaya geldiğinde Kâşgarlı Mahmud önce bir hastalığı, ardından yırtıcı bir hayvan olan bars 'pars' sözünü açıklamış, sonra da "Türk takviminin on iki yılından biri" diyerek bars sözünün bir diğer anlamını vermiştir. Ancak Kâşgarlı bu bilgiyi vermekle de yetinmemiş, ansiklopedik sözlük yazarlığının gereğini yerine getirerek on iki hayvanlı Türk takviminin özelliğini, nasıl ortaya çıktığını, bu takvimin Türklerin hayatındaki yerini ayrıntısıyla anlatmıştır.

Türklerin on iki farklı hayvan adını yıllara vererek on iki yıllık bir takvim oluşturduğunu; çocuklarının yaşlarını, savaş tarihlerini ve diğer olayları bu şekilde tarihlendirdiğini belirten Kâşgarlı Mahmud, Dîvânü Lugâti't-Türk'te bu takvimin ortaya çıkışını şöyle anlatıyor.

Türk kağanlarından biri, kendi yönetiminden önce, eski dönemlerdeki bir savaş hakkında bilgi edinmek ister. Çevresindekiler bu savaşın tarihi konusunda çelişkiye düşüncü kağan kurultay toplar ve halkına danışır.

"Biz bu tarihte yanılıyorsak, bizden sonrakiler de yanılacaklar. Yanılmamaları için göğün on iki burcuna ve on iki ay sayısına göre bir düzenleme yapalım; her yıla bir ad verelim. Böylece bu yılları sayarak zamanı belirleyelim. Bu düzenleme, hepimiz için bir belge olsun," der. Kağanlarının bu düşüncesini halk da onaylar. Yıllara verilecek adları da şöyle belirlerler.

Kağan ava çıkar ve yaban hayvanlarını İla vadisindeki büyük bir ırmağa doğru sürmelerini buyurur. Halk yaban hayvanlarını ürküterek, avlayarak ırmağa doğru sürer. Yalnızca on iki hayvan ırmağı geçmeyi başarır. İlk geçen hayvan sıçan 'sıçan'dan başlayarak her geçen hayvanın adı birbirini izleyen yıllara verilir. Böylece takvim, sıçan yılı ile başlar. Sıçandan sonra da ırmağı aşağıda belirtilen sırayla geçen hayvanlara göre on iki hayvanlı Türk takviminde yıllar şöylece belirlenir:

sıçgan yılı 'sıçan yılı'
ud yılı 'öküz yılı'
bars yılı 'pars yılı'
tavışgan yılı 'tavşan yılı'
nag yılı 'timsah yılı'
yılan yılı 'yılan yılı'
yund yılı 'at yılı'
koy yılı 'koyun yılı'
biçin yılı 'maymun yılı'
takagu yılı 'tavuk yılı'
it yılı 'köpek yılı'
toņuz yılı 'domuz yılı'

Bu sıralamada domuz yılından sonra başa dönülerek yeniden sıçan yılına geçilir ve tarihlendirmeye devam edilir.

Kâşgarlı Mahmud takvimle ilgili bu bilgileri verdikten sonra Türklerin bu yılların her birinde bir hikmet olduğuna inanarak yıllarla ilgili kehanette bulduklarını belirtir. Ud 'öküz' yılına girildiğinde öküzlerin birbiriyle vuruşup birbirlerini süsmeleri nedeniyle savaşların artacağına; takagu yani tavuk yılına girildiğinde tahıl taneleriyle beslenen tavukların yem bulmak amacıyla her yeri eşelemesinden ve birbirine karıştırmamasından dolayı yiyeceğin bollaşacağına buna karşılık insanlar arasında kargaşa çıkacağına inanılmaktadır. Nag 'timsah' veya yılan yılının gelmesi, bu hayvanların yuvalarının sulak yerler olması dolayısıyla çok yağmur yağacağına, bolluk olacağına yorulur. Toņuz 'domuz' yılının girmesiyle de çok sert bir kış geçeceğine, çok kar yağacağına inanılmaktadır. Kâşgarlı Mahmud'a göre Türkler, her yıl bir şeyler olacağına inanmaktadır.

On iki hayvanlı Türk takviminde yıllar on iki aya bölünmüştü. Takvimdeki yıl adları hakkında bu bilgileri veren Kâşgarlı Mahmud, daha sonra ay adları konusunda da şunları yazar:

Hafta kavramı İslamıktan sonra geliştiği için Türklerde haftanın yedi gününün adı yoktur. Ay adlarına gelince, şehirlerde Arapça ay adları kullanılır. Müslüman olmayan göçebe Türkler, yılı dörde bölerler ve her üç aylık döneme bir ad verirler. Bunların birbirini izlemesiyle yılın geçişi bilinir. Nayruz'dan sonra ilkbahara oğlak ay 'oğlak ayı', oğlağın bu dönemde büyümesinden esinlenerek sonrakine ulug oğlak ay 'büyük oğlak ayı' denir. Bundan sonraki ulug ay 'büyük ay' diye adlandırılır çünkü bu dönem yaz ortasıdır. Sütün bol olduğu, nimetlerin bollaştığı dönemdir.

Yılın üç dönemini böyle anlatan Kâşgarlı Mahmud sıra dördüncü aya geldiğinde, az kullanıldığından bu ayın adını vermez.

Bu takvimin Türkler tarafından uzun süre kullanıldığını biliyoruz. Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'ü yazmaya başlamasından yaklaşık üç yüz elli yıl önce, 725, 731, 732 yıllarında dikilmiş olan Orhon Yazıtları'nda tarihsel olaylar on iki hayvanlı Türk takvimine göre anlatılmaktadır. Ay adlarının birinç ay 'birinci ay', bişinç ay 'beşinci ay' biçimlerinde belirtildiği Orhon Yazıtları'ndan bir örnek:

Bunça kazganıp kañım kağan ıt yıl onunç ay altı otuzka uça bardı lagzin yıl bişinç ay yiti otuzka yoğ ertürtüm. "Bu kadar kazanıp babam Kağan, Köpek yılının onuncu ayının yirmi altıncı gününde vefat etti. Domuz yılının beşinci ayının yirmi yedisinde cenaze törenini tamamladım." (Bilge Kağan Yazıtı, Güney yüzü, 10. satır)

Kâşgarlı Mahmud'un verdiği bilgiye göre Türklerin on iki hayvanlı takvimi bugün kullanmakta olduğumuz takvimdeki 21 Mart günü ile başlamaktadır. En eski dönemlerden bu yana Türklerin kutladığı Nevruz, on iki hayvanlı Türk takvimine göre yeni yılın başlangıcıdır. Bugün de Türk dünyasında ve içinde bulunduğumuz coğrafyada Türkler ve çeşitli topluluklar tarafından Nevruz'un kutlanması devam etmektedir. Farsça kökenli Nevruz nev 'yeni' ve ruz 'gün' sözlerinden oluşmaktadır. Türk dünyasında Nevruz adının ve bu adın çeşitli biçimlerinin yanı sıra yanı kün, yeni gün, ergene kün, ulustun ulu küni gibi karşılıkları da bulunmaktadır. Türkiye Türkçesinde de halk ağzında sultan nevrüz, navrız, gün dönümü gibi sözler kullanılmaktadır.

Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânu Lugâti't-Türk'te nayruz diye yazdığı sözcük Nevruz'dan başka bir şey değildir. Bu kayıt Türklerin kendi takvimlerine göre yeni yılın başlangıcı olan 21 Mart gününü binlerce yıldır kutladığını göstermektedir.

ADI: Ritaj

SOYADI: Alhashimi

SINIF:12/B

NO:664

Dîvânu Lugâti't -Türk

Türkçenin bilinen en eski sözlüğü olup Batı Asya yazı Türkçesiyle ilgili var olan en kapsamlı ve önemli dil yapıtıdır. Bilinen tek yazma nüshası İstanbul'daki Fatih Millet Kütüphanesi 'nedir

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud kendisine sonsuz bir ün, bitmez tükenmez bir kaynak sağlaması dileğiyle elde ettiği bu bilgileri yazıya geçirerek ortaya koyduğu eserine Dîvânu Lugâti't-Türk adını vermiştir.

Döneminin yazı dilinin dil bilgisi kurallarını ve söz varlığını eserinde toplayan Kâşgarlı

Mahmud, bu ölçünlü dil çerçevesinde diğer Türk topluluklarının ağız özelliklerini hem ses hem de söz varlığı bakımından ayrıntılı biçimde ele almıştır. Zaman zaman biçim bilgisi yönünden belirlediği farklılıklara da işaret eden Kâşgarlı Mahmud bu nedenle eserine Türk Lehçeleri (veya Ağızları) Sözlüğü adını vermiştir

Kâşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti't-Türk'ü Ne Zaman Yazmıştır

1072 yılında yazmış ve 1074 yılında yazmayı bitirmiştir

Kitap dört yüz altmış dört yılın Cümad-el-ula ayının ilk günü (25 Ocak 1072) yazılmaya başlanıp dört defa düzeltildikten sonra dört yüz altmış altı yılın Cümad-el-ahire ayının onuncu günü olan (10 Subat 1074) Pazartesi.

Güç ve kudret yüce ve büyük Allah'ındır. O bize yeter. Himaye ondandır...

Her ne kadar nag yill 'timsah yili sözünün açıklandığı bölümde:

Biz bu kitabi yazdığımız 469 yıl nag yilidir

on iki hayvanlı Türk takviminin anlatıldığı bars maddesinde de:

Biz su kitabi yazdığımızda dört yüz altmış altı yılın Muharrem ayr idi, yılan

yil girmisti. Bu yıl geçip de dört yüz yetmiş yıl olunca yund yili girecekti

diye farklı tarihler verilmişse de bu kaytlarda karışıklık olduğu ve bir yazılı yanlısı bulunduğu düşünülmektedir

Divanı Lügatit Türk ün önemi nedir

XI. yüzyıldaki Türk dilinin söz varlığını gözler önüne seren eşsiz bir hazine niteliğindedir.

Kâşgarlı Mahmud'un Türkçeye en büyük hizmeti, yaklaşık bin yıl önceki Türk topluluklarının söz varlığını örnekleriyle ortaya koymasıdır.

Kâşgarlı Mahmud, anıtsal eseri Dîvânu Lugâti't-Türk'ü yazış nedenini ilk sayfadaki Tanrı'ya ve Hz. Muhammed'e övgü bölümünden hemen sonra açıklamaktadır.

Talih güneşinin Türk burcunda doğduğunu, Tanrı'nın Türk kağanlığını gökyüzünün katmanları arasına yerleştirdiğini, onlara Türk adını ve egemenliği verdiğini yazar. Çağının kağanlarını Tanrı'nın Türkler arasından çıkardığını ve ulusları yönetme dizginlerini Türklere vererek bütün insanlığa egemen kıldığını belirtir. Türkleri doğruluğa yönelten Tanrı'nın, Türklerle birlikte olanları, birlikte çalışanları ve onlara katılanları aziz kıldığını, Türkler sayesinde onları isteklerine eriştiğini, yağmacıların kötülüklerinden onları koruduğunu anlatır Kâşgarlı Mahmud

Divânü Lügâti t-Türk, kısaca

değindiği her konuda Türkçenin en eski ansiklopedisi olması dolayısıyla ilklğini

.korumaktadır

Adı: Rukaya

Soyadı : Sabeeh

Sınıf: 12_B

No: 672

Divanu Lugati't-Türk, 'Atabetü'l-Hakayık, Divan-ı Hikmet

Divanu Lugati't-Türk

Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072'de kaleme alınan Divanu Lugati't-Türk (DLT), iki yılda tamamlanarak 1075-1095 yılları arasında Bağdat'ta hüküm süren Abbasî halifesi Muhammed el-Muktedî bi-emri'llah'a sunulmuştur[1].

Diğer kaynaklardan öğrendiğimize göre DLT'ten başka bugün elimize geçmemiş olan Kitabı Cevahirü'n-nahv fi'l-Lugati't-Türk adlı Türk dilinin ilk gramer kitabının da yazarı olan ve bu eserleriyle Türkolojinin kurucusu unvanını hak eden Kaşgarlı Mahmud, Karahanlılar hanedanındandır. O. Pritsak, İslâm Ansiklopedisi'nin "Karahanlılar" maddesinde Kaşgarlı Mahmud'un şeceresini baba tarafından büyükbabası olan "Bugra Han" lakaplı 1057-1058 yılları arasında 15 ay hüküm süren büyük-kağan Muhammed bin Yusuf'a bağlamıştır. Ancak bu konuyu aydınlığa çıkaracak çalışma sadece Pritsak'ın yukarıdaki yazısıyla sınırlı kalmamış, Kaşgarlı Mahmud'u ve eserini bir arada değerlendiren pek çok çalışma yapılmıştır[2].

DLT, Türkçe kelimelerin karşılarında anlam ve açıklamalarının Arapça verildiği basit bir Türkçe-Arapça sözlük değildir. Kaşgarlı Mahmud'un eserinde uyguladığı yöntem bakımından Arap dildisi Ebu İbrahim İshak ibn İbrahim el-Farabî'nin Divan el Edeb fi Beyan Lugat el-'Arab'a çok benzediği bilimadamları arasında tartışılrsa da bu gerçek, genel türkoloji açısından eserin ve yazarının değerini göz ardı ettirecek türden değildir[3]. Türkçe bilmeyenlere bu dili öğretmek ve Türkçenin gücünü kanıtlamak amacıyla yazılan DLT, bugünkü anlamda uygulamalı dilbilim metodunu esas almıştır. Yani kelimelerin sadece anlamları verilmekle kalmamış, onunla ilgili atasözü, deyim, şiir, efsane, destan gibi kısa metinlerle Türklerin kültürel değerleri de anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca gerektiği yerde ele alınan kelimeyle ilgili dil özellikleri açıklanmış ve bunların farklı Türk boyları arasındaki yansıması da ifade edilmiştir. Bu nedenle DLT ilk Türkçe sözlük olmasının yanında Türk dilinin ilk gramer kitabı, çeşitli Türk boylarının dilleri üzerine bilgi veren ilk diyalektolojik çalışma, kelimeler için verdiği örnek cümlelerle yazıldığı dönem Türk coğrafyası, boyları, yaşayış tarzları hakkında bilgi veren ilk Türk ansiklopedisi, yine örnekler arasında geçen şiir, atasözleri destan ve efsaneleriyle Türk edebiyatının çeşitli türlerinde Karahanlı dönemi ve öncesini yansıtan bir antolojidir[4].

DLT'ün bugün için bilinen tek nüshası İstanbul, Millet Genel Kütüphanesi, Ali Emirî, Arabî No: 4189'da kayıtlıdır. Save'li Muhammed bin Ebi Bekr tarafından 27 Şevval 664 /1 Ağustos 1266'da istinsah edilen bu yazma Ali Emiri tarafından İstanbul'da bir sahafta bulunmuştur. Türk dili adına bu büyük keşiften hemen sonra eser, Ali Emiri'nin izniyle Kilisli Rifat (Bilge) tarafından 1917-1919 yılları arasında Arap harfleriyle üç cilt olarak yayımlanmıştır[5]. Bunun ardından 1920-1924 yılları arasındaki yazılarında DLT'teki şiirler üzerinde duran ve bunların Almanca çevirilerini veren Brockelmann'ın 1928'de kelimelerin Almanca karşılıklarını verdiği index çalışması eserin söz varlığını ilk ortaya koyan çalışma olması bakımından önemlidir[6]. Eserin Türkiye Türkçesine ilk çevirisi B. Atalay tarafından üç cilt olarak 1939-1941 yıllarında yapılmış, bu çalışma 1941 ve 1943'teki tıpkıbasım ve "Endeks" ile tamamlanmıştır[7]. DLT'ün Arap harfli dizini D. Dilçin tarafından 1957 yılında yayımlanmış[8] ayrıca B. Atalay'ın

Divanu Lugati't-Türk, 'Atabetü'l-Hakayık, Divan-ı Hikmet

Divanu Lugati't-Türk

Kaşgarlı Mahmud tarafından 1072'de kaleme alınan Divanu Lugati't-Türk (DLT), iki yılda tamamlanarak 1075-1095 yılları arasında Bağdat'ta hüküm süren Abbasî halifesi Muhammed el-Muktedî bi-emri'llah'a sunulmuştur[1].

Diğer kaynaklardan öğrendiğimize göre DLT'ten başka bugün elimize geçmemiş olan Kitabu Cevahirü'n-nahv fi'l-Lugati't-Türk adlı Türk dilinin ilk gramer kitabının da yazarı olan ve bu eserleriyle Türkolojinin kurucusu unvanını hak eden Kaşgarlı Mahmud, Karahanlılar hanedanındandır. O. Pritsak, İslâm Ansiklopedisi'nin "Karahanlılar" maddesinde Kaşgarlı Mahmud'un şeceresini baba tarafından büyükbabası olan "Bugra Han" lakaplı 1057-1058 yılları arasında 15 ay hüküm süren büyük-kağan Muhammed bin Yusuf'a bağlamıştır. Ancak bu konuyu aydınlığa çıkaracak çalışma sadece Pritsak'ın yukarıdaki yazısıyla sınırlı kalmamış, Kaşgarlı Mahmud'u ve eserini bir arada değerlendiren pek çok çalışma yapılmıştır[2].

DLT, Türkçe kelimelerin karşılarında anlam ve açıklamalarının Arapça verildiği basit bir Türkçe-Arapça sözlük değildir. Kaşgarlı Mahmud'un eserinde uyguladığı yöntem bakımından Arap dildisi Ebu İbrahim İshak ibn İbrahim el-Farabî'nin Divan el Edeb fi Beyan Lugat el-'Arab'a çok benzediği bilimadamları arasında tartışılrsa da bu gerçek, genel türkoloji açısından eserin ve yazarının değerini göz ardı ettirecek türden değildir[3]. Türkçe bilmeyenlere bu dili öğretmek ve Türkçenin gücünü kanıtlamak amacıyla yazılan DLT, bugünkü anlamda uygulamalı dilbilim metodunu esas almıştır. Yani kelimelerin sadece anlamları verilmekle kalmamış, onunla ilgili atasözü, deyim, şiir, efsane, destan gibi kısa metinlerle Türklerin kültürel değerleri de anlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca gerektiği yerde ele alınan kelimeyle ilgili dil özellikleri açıklanmış ve bunların farklı Türk boyları arasındaki yansımaları da ifade edilmiştir. Bu nedenle DLT ilk Türkçe sözlük olmasının yanında Türk dilinin ilk gramer kitabı, çeşitli Türk boylarının dilleri üzerine bilgi veren ilk diyalektolojik çalışma, kelimeler için verdiği örnek cümlelerle yazıldığı dönem Türk coğrafyası, boyları, yaşayış tarzları hakkında bilgi veren ilk Türk ansiklopedisi, yine örnekler arasında geçen şiir, atasözleri destan ve efsaneleriyle Türk edebiyatının çeşitli türlerinde Karahanlı dönemi ve öncesini yansıtan bir antolojidir[4].

DLT'ün bugün için bilinen tek nüshası İstanbul, Millet Genel Kütüphanesi, Ali Emirî, Arabî No: 4189'da kayıtlıdır. Save'li Muhammed bin Ebi Bekr tarafından 27 Şevval 664 /1 Ağustos 1266'da istinsah edilen bu yazma Ali Emiri tarafından İstanbul'da bir sahafta bulunmuştur. Türk dili adına bu büyük keşiften hemen sonra eser, Ali Emiri'nin izniyle Kilisli Rifat (Bilge) tarafından 1917-1919 yılları arasında Arap harfleriyle üç cilt olarak yayımlanmıştır[5]. Bunun ardından 1920-1924 yılları arasındaki yazılarında DLT'teki şiirler üzerinde duran ve bunların Almanca çevirilerini veren Brockelmann'ın 1928'de kelimelerin Almanca karşılıklarını verdiği index çalışması eserin söz varlığını ilk ortaya koyan çalışma olması bakımından önemlidir[6]. Eserin Türkiye Türkçesine ilk çevirisi B. Atalay tarafından üç cilt olarak 1939-1941 yıllarında yapılmış, bu çalışma 1941 ve 1943'teki tıpkıbasım ve "Endeks" ile tamamlanmıştır[7]. DLT'ün Arap harfli dizini D. Dilçin tarafından 1957 yılında yayımlanmış[8] ayrıca B. Atalay'ın

“Endeks”i, madde başı olan kelimelerin sadece anlamlarının verildiği sözlük düzeninde yeniden ele alınmıştır[9]. Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tıpkıbasımdan başka Kültür Bakanlığı 1990’da eserin orijinal boyutlarında ve renkli olarak yeni bir yayını yapmıştır[10].

Türk Dillerinin Sözlüğü” şeklinde adını Türkiye Türkçesine çevirdiğimiz DLT, bütün Türk dilleri için kaynak eser durumundadır. 22. dipnotun Gramer başlıklı bölümünde verilen bibliyografyadan eserin bu özelliği ve Kaşgarlı Mahmud’un diyalektolog kimliği anlaşılacaktır. Eser, bu yönüyle çeşitli çalışmalarda irdelenmesinin yanı sıra bütün olarak da çeşitli Türk dillerine çevrilmiştir. B. Atalay’ın çalışmasını esas alan bu çevirilerden ilki 1960-1963 yılları arasında S. M. Muttalibov tarafından Özbekçeye yapılan üç ciltlik çeviridir[11]. Bu çevirinin indeksini Muttalibov ile G. Abdurrahmanov yayımlamışlardır[12]. İndeks-lugat cildinin son iki bölümünde K. Mahmutov’un hazırladığı ek indeksi ile G. Abdurrahmanov ve Ş. Şükürov’un birlikte kaleme aldıkları Karahanlı Türkçesi grameri yer almaktadır[13]. DLT, 1981-1984 yılları arasında Yeni Uygur Türkçesine[14], 1997-1998 arasında ise Kazakçaya üçer cilt halinde çevrilmiştir[15].

DLT, R. Dankoff ve J. M. Kelly tarafından 1982-1985 yıllarında İngilizce olarak yayımlanmıştır[16]. İngilizce çeviride DLT ile ilgili Atalay’ın çalışmalarındaki yanlış ve eksikler için özellikle 1969 yılında Leningrad’da yayımlanan Drevnetyurkskiy Slovar’ ve 1972 yılında G. Clauson tarafından Oxford’da yayımlanan An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish dikkate alınmış ve bu düzeltilere yenileri eklenmiştir.

[1] DLT Tercümesi III, T.D.K., Ankara 1941, s. 451: Kitaba 464 senesinin Cemaziyel evvel başlarında, (guresinde) başlandı ve dört kere yazıldıktan sonra 466 senesinin Cemaziyel âhirinin 12 nci günü bitmiştir. DLT’ün yazılış tarihi için bkz.: Z. V. Togan, “Dîvân-Lugât üt-Türk’ün Telif Senesi Hakkında”, Atsız Mecmua 16 (Ağustos 1932), s. 77-78. K. Rifat, “Divanü Lûgati’t-Türk’ün Telif Tarihi”, TM VI, İstanbul 1939, s. 358-360.

[2] Z. V. Togan, “Mahmud Kâşgarî’ye Ait Notlar”, Atsız Mecmua 17 (Eylül 1932), s. 133-136. A. Caferoğlu, İlk Türk Dilcisi Kâşgarlı Mahmud, 1938. O. Pritsak, “Mahmud Kaşgarî Kimdir?”, TM X, İstanbul 1953. s. 243-246. G.G. Musabayev, “Kaşgarlı Mahmut’un Yaşamı Üzerine Yeni Veriler”, TD 253 (Ekim 1972), s. 110-120. Ş. Ülkütaşır, Büyük Türk Dilcisi Kaşgarlı Mahmut. Hayatı-Şahsiyeti-Divanü Lûgat’ı, İstanbul 1946. A. Caferoğlu, Kaşgarlı Mahmud, İstanbul 1970. O. F. Sertkaya, “Son bulunan belgeler ışığında Kâşgarlı Mahmud’un hayatı hakkında yeni bilgiler”, Dîvânü Lûgati’t-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri (7-8 Mayıs 1999 Ankara-Türkiye), s. 130-146.

[3] J. Kelly, On defining Dhÿ ath-ThalÀthah and Dhu al-Arba’ah”, Journal of the American Oriental Society 91/1 (1971), s. 132-136.

[4] Atasözler ve deyimler için bkz.: Abdulahad Nuri, Atalar Sözi, İstanbul / Kastamonu 1334-1339 (1918-1923). C. Brockelmann, “Alttürkestanische Volksweisheit”, OZ VII (1920), s. 49-73. N. Asım, “Eski Savlar”, Dârü’l-Fünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası 2-6, İstanbul 1922-1923. F. Birtek, En Eski Türk Savları, Ankara 1944. S. Sakaoğlu, “Dîvânü Lûgati’t-Türk’teki Atasözlerinin Anadolu’daki İzleri”, Dîvânü Lûgati’t-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri (7-8 Mayıs 1999 Ankara-Türkiye), s. 36-46. H. Mahmutov, “Dîvânü Lûgati’t-Türk’teki Atasözleri ve Onların Bugünkü Versiyonları”, aynı eser, s. 84-89.

Türk edebiyatı için bkz.: C. Brockelmann, "Alttürkestanische Volkpoesie I", Asia Major (Hirth anniversary volume) (1923), s. 3-24; "Alttürkestanische Volkpoesie II", Asia Major I (1924), s. 24-44. A. Fitrat, Eng eski türk ädäbiyatı nâmunälâri, Semerkand-Taşkent 1927. T. Gandjei, "Überblick über vor-und frühislamischen türkischen Versbau", Der Islam 33, fas. 1-2, 1958, s. 142-156. İ. V. Stebleva, Razvitie tyurkskiò poetičeskiò form v XI veke, Moskva 1971. A. Hayimetov, "O drevney poezii tyurkov", Sovetskaya Tyurkologiya I (Bakû 1972), s. 123-128. O. Ş. Gökyay, "Divanü Lûgat-it-Türk ve Alp Er Tunga", TD. Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı XXVII/253 (Ekim 1972), s. 56-59. T. Günay, "Türk Halk Şiirinde İlk "Deyişme" (Müşâare) Örnekleri", Şükrü Elçin Armağanı, Ankara 1983, s. 43-46. T. Tekin, "Karahanlı Dönemi Türk Şiiri", TD. Türk Şiiri Özel Sayısı, S. 409 (Ocak 1986), s. 81-82.; XI. Yüzyıl Türk Şiiri. Divanu Lugati't-Türk'teki Manzum Parçalar, TDK Yayınları:541, Ankara 1989. K. Eraslan, "Dîvânü Lûgati't-Türk'te Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler", TDAY-Belleten 1991, s. 113-117. O. F. Sertkaya, "Türk Şiirinde Dörtlik Tarzının Doğuşu ve Gelişmesi", TDAY-Belleten 1991, s. 89-95. F. Türkmen, "Günümüz Halk Şiirinde Kullanılan Şekil ve Türklerin Dîvânü Lûgati't-Türk'teki İlk Örnekleri", Dîvânü Lûgati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri (7-8 Mayıs 1999 Ankara-Türkiye), Türksoy Yayınları No: 11, s. 30-35. G. Hüseyinov, "Bir Sistem Olarak Eski Türk Edebiyatı ve Kâşgarlı Mahmud'un Dîvânü Lûgati't-Türk Adlı Eseri", aynı eser, s. 78-83.

Gramer için bkz.: B. Atalay, Türk Dili Kuralları, Ankara 1931. T. Banguoğlu, "Kâşgarî'den Notlar. I. Uygurlar ve Uygurca Üzerine", TDAY-Belleten 1958, s. 87-113. H.G. Nigmatov, Morfologiya tyurkskogo glagola po materialam slovarya Mahmuda Kaşgarskogo, Leningrad 1970. T. N. Gencan, "Divanü Lûgat-it-Türk'te Dil Kuralları", TD 253 (Ekim 1972), s. 27-52. Z. Korkmaz, "Kaşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi", TD 253 (Ekim 1972), s. 3-19. S. Çağatay, "Divanü Lûgat'te "Bukuk"", TD 253 (Ekim 1972), s. 53-55. M. Ş. Şiraliyev, "Mahmud Kaşgarskiy kak dialektolog", ST I (Bakû 1972), s. 24-30. A. K. Kurişjanov, "Mahmud Kaşgarskiy o Kıpçakskom yazıke", ST 1 (Bakû 1972), s. 52-60. A. Matgaziev, "K istorii fonetiçeskogo izmeneniya slov v uzbekskom yazıke", ST 1 (Bakû 1972), s. 106-110. B. Osmanalieva, "Ob otrajenii leksiki kirgizskogo yazıka v slovare Maxmuda Kaşgari "Divanu lugat-it-tyurk"", ST 1 (Bakû 1972), s. 97-99. A.M. Demirçizade, "Sravnitel'nyy metod Maxmuda Kaşgari", ST 1 (Bakû 1972), s. 31-42. T. M. Garipov, "Maxmud Kaşgari i kıpçakskie yazıki Uralo-Povolj'ya", ST 1 (Bakû 1972), s. 47-51. M. Canpolat, "Kaşgarlı Mahmud ve Etimoloji", Dîvânü Lûgati't-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri (7-8 Mayıs 1999 Ankara-Türkiye), Türksoy Yayınları No: 11, s. 19-29. A. B. Ercilasun, "Dîvânü Lûgati't-Türk'te Ünlü Uzunluklarıyla İlgili Kayıtlar", aynı eser, s. 51-54. T. Kocaoğlu, "Modern Dil Bilimi Açısından Dîvânü Lûgati't-Türk'e Bir Bakış", aynı eser, s. 47-50. M. Gökçeoğlu, "Dîvânü Lûgati't-Türk ve Kıbrıs Türklerinin Dillerinde Yaşayan Sözcükler", aynı eser, s. 72-77. T. Ahmedov, "Kâşgarlı Mahmud'un "Dîvânü Lûgati't-Türk"ü ve Çağdaş Kırgız Dili", aynı eser, s. 96-101. M. Akar, "Dîvânü Lûgati't-Türk İle Anadolu Ağızlarındaki Ortak Unsurlar Üzerine Bir Deneme", aynı eser, s. 106-129.

Kültür, tarih vb. ansiklopedik bilgiler için: H.N. Orkun, "Divanü Lûgat-it-Türk'e Nazaran Hakan", Dergâh Dergisi (Ağustos 1337), s. 8. Z. V. Togan, "Eski Türk ve Moğolların Haritaları ve Haritacılığı Meselelerine Dair Notlar I. Mahmud Kâşgarî'nin Haritası, Kopuz 5 (Ağustos 1939). T. Banguoğlu, "Kâşgarî'den Notlar. II. Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine", TDAY-Belleten 1959, s. 1-26. İ. Olgun, "Kaşgarlı Mahmut'ta Türklük Bilinci", TD 253 (Ekim 1972), s. 81-86. A. Özkırımlı, "Kaşgarlı'ya Göre Türklerde Askerlik", aynı eser, s. 87-95. A. Caferoğlu, "Kâşgarlı Muhmut'a Göre Akraba Adları", aynı eser, s. 23-26. S. G. Klaştorniy, "Epoxa Maxmuda Kaşgarskogo", ST 1 (Bakû 1972), s. 18-23. O. Karaev, "İstoriko-geografiçeskie

dannie soobşcaemie Maxmudom Kaşğari”, ST 1 (Bakû 1972), s. 111-113. R. Genç, “Kaşğarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türk İllerinin Siyasi ve Etnik Durumu”, TKA XI-XIV (1973-1975), Ankara 1975, s. 176-213; Kaşğarlı Mahmud’a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası, TKAE Yayınları:147, Ankara 1997; “Kaşğarlı’dan Anadolu’ya Uzanan Kültür Değerlerimiz”, Dîvânü Lûgati’t-Türk Bilgi Şöleni Bildirileri (7-8 Mayıs 1999 Ankara-Türkiye), Türksoy Yayınları No: 11, s. 7-9. M. Zekiyev, “Kâşğarlı Mahmud ve Türk boylarının etnik birliğini oluşturma çabaları”, aynı eser, s. 90-95. A. Egewbayev, “Eski Türk Edebiyatı Mirasındaki Mitolojik ve Halk Kültürleri İle İlgili Akımlar, Tarihi ve Toponomik Efsaneler, Adlandırmalar”, aynı eser, s. 62-71. Ş. Ekberzade, “Dîvânü Lûgati’t-Türk ve Türk Maneviyatı”, aynı eser, s. 57-61.

[5] Kitabu Divanu Lugati’t-Türk, C.I, İstanbul 1333 (1917); C. II, İstanbul 1333 (1917), C.III, 1335 (1919).

[6] C. Brockelmann, Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmud al-Kaşğari’s Dîvan lugat at-türk, Bibliotheca Orientalis Hungarica I, Budapest-Leipzig 1928.

[7] Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi , C. I. Ankara 1939; C. II, Ankara 1940; C. III, Ankara 1941 (I. Ciltte “Divanü Lûgat-it-Türk ve Tercümesi Üzerine Notlar” başlığı altında sıralanan 17 maddede B. Atalay, eserlere ilgili soru işaretli olan pek çok hususa açıklık getirmeye çalışmıştır. DLT’ün üç ciltlik bu çalışması A.B. Taymas tarafından iki yazıda tanıtılmıştır: “Divanü Lûgat-it-Türk tercemesi”, TM 7-8 (1940-1942), s. 212-252; II, (1954), s. 75-99). Divanü Lûgat-it-Türk Tıpkıbasımı “Faksimile”, Ankara 1941. Divanü Lûgat-it-Türk Dizini “Endeks”, Ankara 1943.

[8] D. Dilçin, Arap Alfabetesine Göre Divanü Lûgat-it-Türk’ün Dizini, Ankara 1957.

[9] Divanü Lûgat-it-Türk Dizini, Ankara 1972.

[10] Dîvânü Lûgati’t-Türk. Tıpkıbasım, Kültür Bakanlığı Yayınları:1205, Ankara 1990.

[11] Mahmud Kaşğariy. Türkiy Süzler Devani (Devanü Lugatit-Türk), Özbekistan SSR Fanlar Akademiyasi, I. Tom, Taşkent 1960; II. Tom, Taşkent 1961; III. Tom, Taşkent 1963.

[12] Devanü Lugatit-Türk. İndeks-lugat, Taşkent 1967, s. 1-405.

[13] K. Mahmutov, “Grammatik kürsatkiç-Grammatiçeskiy ukazatel”, Devanü Lugatit-Türk. İndeks-lugat, Taşkent 1967, s. 406-476. Ş. Şükürov, “XI. Asr eski Türk tilining grammatik oçerki”, Devanü Lugatit-Türk. İndeks-lugat, Taşkent 1967, s. 477-541.

[14] Mehmud Qeşkeri, Türki Tillar Divani, I. Tom, Urumçı 1981; II. Tom, Urumçı 1983; III. Tom, Urumçı 1984.

[15] Maòmud Kaşğari. Türük Sözdigi, (Avdargan: A. K. Egebayev), I. Tom, Almatı 1997; II. Tom Almatı 1997; III. Tom Almatı 1998.

[16] Mahmud al-Kaşğari, Compendium of the Turkic Dialects (Dîvan Lugat at-Turk), Part I, Harvard 1982; Part II, Harvard 1984; Part III, Harvard 1985.

Atabetü'l- Hakayık

Dinî çerçevede manzum bir ahlâk kitabı olan 'Atabetü'l-Hakayık (AH), tahminen XII. yy'da Edib Ahmed Yükneki tarafından yazılıp meliki't-türki ve'l-'acem Muhammed Dad İspehsalar Beg'e takdim edilmiştir.

AH, KB gibi mütekarip vezninde (fa'ulün fa'ulün fa'ulün fa'ul) kaleme alınmıştır. Esere İslâmî muhitin bir özelliği olarak Tanrı, peygamber, dört halife ve eserin takdim edildiği kişiye yapılan övgü ile başlanmış, asıl konuya sebep-i te'lif bölümünden sonra geçilmiştir. Toplam 80 dize tutan bu bölümler beyitler halinde gazel nazım şekli ile yazılmıştır. Asıl konu ise dörtlükler şeklinde aaxa uyak düzeninde işlenmiştir. Genelde Arapça olan bâb başlıkları “bilginin faydası ve bilgisizliğin zararları, dilin muhafazı, dünyanın dönekliği, cömertliğin medhi ve hasisliğin zemmi, tevazu ve kibir, harislik, kerem, hilm ve diğer iyilikler, zamanenin bozukluğu, kitap sahibinin özü” hakkındadır. Adı “hakikatlerin eşiği” anlamına gelen bu eser konusu ve amacı bakımından özellikle bazı bölümlerde KB'e çok benzese de, üslup ve sunuş tarzı bakımından ondan tamamıyla ayrılmaktadır.

Esere asıl metni oluşturan 101 dörtlükten sonra üç parça eklenmiştir. Aynı vezinde yazılan bu üç parçadan ikisi birer dörtlükten sonuncusu ise dizeleri kendi arasında kafiyelenmiş 10 beyitten oluşmaktadır. Eseri ve yazarını okuyucuya takdim edecek türde yazılan bu ilave dörtlüklerden ilkinin yazarı belli değildir. İkincisi için ise bazı nüshalarda Emîr Seyfeddin adı kayıtlıdır. Ancak söz konusu nüshalarda başlığa sonradan kaydedildiği anlaşılan bu bilginin doğruluğu, XV. yy'ın ilk yarısında Seyfî mahlasıyla Türkçe ve Farsça şiirler yazan şairin bütün eserlerinin değerlendirilmesine bağlıdır. İfade bakımından birbirine çok benzeyen bu iki dörtlükte edibler edibi fazıllar başı diye sunulan şairin doğuştan kör olduğu, eserin on dört bâb üzere yazıldığı, bu sözlerin en az altın yüklü bir fil değerinde olduğu, Tanrının gevher gibi söz söyleyen şaire rahmette bulunacağı ve kıyamet gününde şairin yaranların eşi olacağı belirtilmektedir. Üçüncü ek metin, Timur'un ölümünden sonra kumandanlığı yanında devlet yönetiminde de söz sahibi olan Arslan Hoca Tarhan'a aittir. Bu bölümde Yüknekli olan şairin babasının adının Mahmud olduğu, Arap usulüne göre esere 'Atabetü'l-Hakayık adının verildiği, Edib'in gönül rikkati ile söylediği sözlerin Kaşgar dili ile kaleme alındığı, bu dili bilen herkesin eseri anlayabileceğinden bahsedilmektedir.

Ahmed Yesevî'nin “hikmet” adı verilen şiirlerinin yer aldığı Divan-ı Hikmet, Yesevî'den çok sonra kurucu olduğu Yesevî dervişleri tarafından değişik bölgelerde düzenlenmiştir. Bu nedenle Divan-ı Hikmet'teki şiirler dil özellikleri bakımından XI. yy Karahanlı Türkçesini aksettirecek nitelikte değildir. Üstelik Divan-ı Hikmet'in bazı nüshalarında diğer Yesevî dervişlerinin aynı tarz ve içerikteki hikmetleri de vardır. Bu nedenle Ahmed Yesevî'ye atfedilen şiirlerin gerçekten ona ait olup olmadığı hususunda her zaman için bir soru işareti belirmektedir.

Bu konuda yapılan derli toplu tek alışma K. Eraslan'ın Dîvan-ı Hikmet'ten Seçmeler adlı 1983 yılındaki yayınıdır[1]. Eraslan bu çalışmasında elde edebildiğini belirttiği Dîvan-ı Hikmet'in yazma ve basma nüshaları ile hikmet mecmualarını tarayarak tespit ettiği 70 hikmet ile onların Türkiye Türkçesine çevirisini vermiştir. Ayrıca bu çalışmanın gerek "Giriş" gerekse "Notlar" kısmında Aómed Yesevi ve hikmetleri tüm ayrıntısıyla ele alınmıştır.

[1] K. Eraslan, DîvAn-ı Hikmet'ten Seçmeler, Kùltür Bakanlığı Yayınları:546, Ankara 1983. Hayati Bice, Günümüzün Aşk Yolcusuna Divan-ı Hikmet, İstanbul 2015; Divan-ı Hikmet. Hoca Ahmed Yesevi, Ahmed Yesevi Üniversitesi, Ankara 2016.

ADI:Salma

SOYADI:mhd ali

SINIF:12/B

NO:607

Dîvânu Lugâti't-Türk, Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazılan, Türk dilinin ilk sözlüğüdür.

Dîvânu Lugâti't-Türk (Türkçe: Büyük Türk Sözlüğü Derlemesi, Arapça: ديوان لغات الترك) Orta Türkçe döneminde Kâşgarlı Mahmud tarafından Bağdat'ta 1072-1074 yılları arasında yazılan Türkçe-Arapça bir sözlüktür.

Kitap dört yüz altmış dört yılının Cümad-el-ula ayının ilk günü (25 Ocak 1072) yazılmaya başlanıp dört defa düzeltildikten sonra dört yüz altmış altı yılının Cümad-el-ahire ayının onuncu günü olan (10 Şubat 1074) Pazartesi bitirilmiştir.

Divanı Lügatit Türk Nedir, Özellikleri Nelerdir? Divanı Lügatit Türk Kimin Eseri?

11.yüzyılda yazılan ve dönemin en mühim eserleri içerisinde bulunan Divanı- ı Lügatit Türk; günümüz çağında halen değişik hedefler doğrultusunda değerlendirilmektedir. Bununla beraber yazıldığı dönemde hem Türkçe hem de Arapça şeklinde kullanım olanağı vermesinden ötürü, büyük öneme sahip olan eserler içerisinde bulunmaktadır.

Bu eser; Kaşgarlı Mahmut açısından yazılmış bir eser olup, Türkçe sözlük olarak yazılmıştır. Sözlük; Türkçe ve Arapça sözlük şeklinde de ifade edilebilir. Bunun yanı sıra önceden de belirtildiği üzere 1072 ve 1074 seneleri arasında yazılmış bir eser şeklinde olduğu belirtilmektedir. Sözlüğün; Türk dilinin toplu sözlüğü olduğu ifade edilir.

Divanı Lügatit Türk Nedir?

Divanı Lügatit Türk; Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmış olan bir eser olup, oldukça önemli değeri bulunmaktadır. Bu büyük eserin; Karahanlı yazı dilinden bugünlere ulaşmış olan en önemli ikinci eser olarak değerlendirildiği belirtilebilir. Türkçe dilinin bilinen ilk sözlüğü olarak tanımlanmaktadır.

Kaşgarlı Mahmut bu eseri yazarken; 7500'den çok sözcüğü tanımlamış olup; sözcüklerin hangi manalarda ve nerelerde kullanıldığını, örnekler ile göstermiştir. Kaşgarlı Mahmut, okuyucuları; Türklerin tarihi, günlük hayatı, gelenekleri ve edebiyatları konusunda da bilgilendirmiş olup, eserini Türk dünyası ile zenginleştirmiş bir şekilde sunmuştur.

Divanı Lügatit Türk; 1077 senesinde tamamlanmıştır. Bununla birlikte Abbasi halifesine sunulmuştur. Kaşgarlı Mahmut; eserinde belirttiği üzere Arapçayı çok iyi bilmektedir. Eserin yalnızca ansiklopedik sözlük olmadığını, aynı şekilde ağız araştırmaları ve filolojiyle halk edebiyatını içeren bir şaheser olduğunu gözlemlemek mümkündür.

Arapların Türkçeyi öğrenmesi adına yazılan bu eser; Türk Lehçeleri Divanı anlamını taşımaktadır. Eser içerisinde; Kaşgarlı Mahmud'un yaşamış olduğu dönemdeki Türk boyları ve boyların konuşmakta olduğu Türkçe hakkında anlam bilgisi, ses ve biçim bilgisi ile söz varlığıyla sözlü kültür konuları hakkında ayrıntılı bilgi verdiği belirtilebilir.

Divanı Lügatit Türk özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Kaşgarlı Mahmut; pek çok Türk boyunu gezip, derlemeler yaparak, eseri yazmıştır.
- Bu eser; 11. Yüzyılda yazılmış bir eserdir.
- Sözlüğün yazıldığı yazım dili Hakaniye lehçesi ile olup açıklamaları Arapça ile yazılmıştır.
- Arapların Türkçe öğrenmesi ve Türkçenin yaygın olduğunu göstermek adına yazılmış bir eserdir.
- Türkçenin ilk sözlüğü yerine geçen bu eser; ansiklopedi yerine de geçmekte ve dil bilgisi kitabı yerine de konulmaktadır.
- Kullanılan kelimeleri örnekleyen, şiir ve atasözleri kullanılmıştır. Bu özelliği sayesinde Türk edebiyatı adına çok önemli kaynak olmasına katkı sağlamıştır.

Divanı Lügatit Türk Hangi dönemin özelliklerini yansıtır?

Türkçenin XI. Yüzyıldaki dil özelliklerini belirtmesi bakımından ses ve yapı bilgisine ışık tutan bir dil bilgisi kitabı, Türk dünyasının kelime dağarcığını içeren sözlük, kişi boy ve yer adları kaynağı, halk bilimi ve halk edebiyatı seçkisi, tarihe ışık tutan bir kitap, coğrafya ve kavimler bilgisi dallarında bir bilgi dağarcığı, çağın cemiyet yapısını, siyasî ve iktisadî çehresini tanıtmaya bakımdan bir içtimaiyat ve iktisat dergisi, kâinat anlayışını yansıtan, dönemin tıbbî ve tedavi yöntemlerinden bilgi veren bir kaynaktır. Dîvânü Lügâti't-Türk, kısaca değindiği her konuda Türkçenin en eski ansiklopedisi olması dolayısıyla ilkiğini korumaktadır.

Bu manzumelerin 149'u dördlük, 79'u beyit biçiminde yazılmıştır. Beyitlerin tamamı ile dördlüklerin 27'si aruzla, dördlüklerin 137'si hece ölçüsüyle yazılmış olup bunların çoğunluğu yedi, sekiz ve on iki hecelidir.

Ad soyad: Tasnim Otari

No: 849

Sınıf: 12/B

Dîvanü Lügati't-Türk

"Türk Dillerinin Sözlüğü" anlamına gelen Dîvanü Lügati't-Türk ,11.yüzyılda Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınmıştır. Türk dilinin değil Türk dillerinin sözlüğüdür. Yani içerisinde farklı Türk boylarının dil özelliklerine yer verilmiştir.

Yazılış amacı Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin ve köklü bir dil olduğunu göstermektir.

İçerisinde 7500'den fazla Türkçe kelime Arapça olarak açıklanmıştır. 7500 madde başını açıklamada yararlanılan 289 atasözü (sav),172'si dörtlük ve 55'i beyinlerde ibaret olmak üzere 798 dize bulunmaktadır.

Eserde,sözcüklerin karşılıklarının yanında, gramer bilgisi,ağız ve şive özellikleri, şiirler, efsaneler, Türk boylarının dilleri ve illeri hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Divanü Lügati't-Türk'te halk şiiri örnekleri lirik, savaş ve kahramanlık, pastoral, destanlar, dînyanın bozulması ve ölüm gibi konular işlenmiştir.

Eserin ortasında Türk Dünya haritası bulunmaktadır. Türk dünyasını gösteren ilk harita özelliği taşır. Türk boyları, yerleşim yerlerine göre gösterilmiştir.

Dönemin dilini, edebiyatını, kültürünü, coğrafyasını ve sosyolojini yansıtır.

Türkçenin İslamiyet öncesi sözlü edebi metinlerini içerisinde bulundurduğu için antoloji (seçki) niteliği taşımaktadır. Sagu adı verilen ağıtlar, konuk adı verilen şiirler, sav olarak bilinen atasözleri, nazım şekillerine ait bilgiler, destanlara ait parçalar bulunur.

Hece ölçüsü ile yazılmış eserlerde 7'li, 8'li ve 9'lu kalıplar kullanılmıştır.

İlkleri:

● İslamiyet öncesi Türk edebiyatı sözlü ürünlere (sav ,koşuk, sagu) yer veren ilk eserdir.

● Türkdünyasınıgösterenilkharitanınyeraldığıeserdir.

● Türkçeninilksözlüğüdür.

● İlkTürkDünyasıansiklopedisidir.

● Türkçeninilkdilbilgisikitabıdır.

● Türkedebiyatınınilkantolojisidir.

● Türkçeninilketimolojik(kökenbilgisi)sözlüğüdür.

Kaşgarlı Mahmut (Mahmut el-kaşgari)

Doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Divanü Lügati't-Türk'ü 1072-1077 yıllarında (11.yüzyıl) tamamlayarak halife Ebulkasım Abdullah'a sunmuştur. Kitabın tek yazması olan nüsha bugün İstanbul'daki Millet Yazma Eser Kütüphanesinde muhafaza edilmektedir.

Elif Betül Akakça

10/E

230

Dıvanu lugati't Türk

Dıvânu Lugâti't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda yazılmış, Türkçenin ilk sözlüğüdür. Bu eser, Türk dilinin ve kültürünün gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Dıvânu Lugâti't-Türk, sadece bir sözlük değildir. Eser, aynı zamanda Türk kültürünün önemli bir kaynağıdır. Eserde, Türklerin yaşayış tarzı, gelenekleri, inanışları ve tarihi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Dıvânu Lugâti't-Türk, günümüzde de Türkçenin önemli bir kaynağıdır. Eser, Türkçenin tarihini, gelişimini ve zenginliğini öğrenmek isteyenler için önemli bir başvuru kaynağıdır.

betül
ahmed
10,C
244

Dîvânu Lugâti't- Türk

**Türk yazı dillerinin,
lehçelerinin ve ağızlarının
dil özelliklerini belirleyen,
söz varlığını derleyerek bir
araya getiren Kâşgarlı
Mahmud kendisine sonsuz
bir ün, bitmez tükenmez bir
kaynak sağlaması dileğiyle
elde ettiği bu bilgileri
yazıya geçirerek ortaya
koyduğu eserine Dîvânu
Lugâti't-Türk adını
vermiştir.**

**Kâşgarlı Mahmud, eseriyle tam
olarak bağdaşan bir ad
seçmiştir. Gerçekten de Dîvânu
Lugâti't-Türk, Türk soylu
halkların dil özelliklerini ve o
dönemin söz varlığını
olabildiğince ayrıntısıyla ortaya
koyan bir "divan"dır...**

Divanu Lugati't Türk

*Divânu Lugâti't-Türk,
Kaşgarlı Mahmud
tarafından 11. yüzyılda
yazılmış bir sözlüktür. Bu
sözlük, Türkçenin ilk
sözlüğü olma özelliği
taşımaktadır. Divânu
Lugâti't-Türk, Türk dilinin
zenginliğini ve çeşitliliğini
gözler önüne sermektedir*

*Divânu Lugâti't-Türk, Türkçenin zenginliğini ve
çeşitliliğini gösteren bir sözlük olmasının yanı sıra, Türk
kültürünün ve tarihinin de önemli bir kaynağıdır.
Sözlükte, Türklerin gelenekleri, görenekleri, inanışları ve
yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır.*

Elif kayra zeytin 10-c

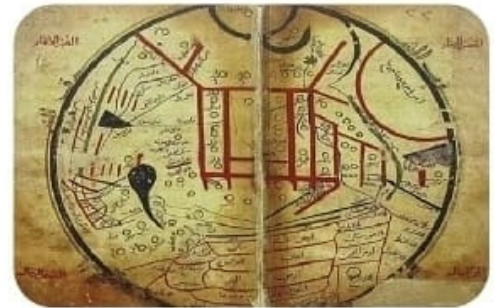
Divânü Lûgâti't Türk

Kâşgarlı Mahmud'un XI. asir Türk dünyasının aynası olan Divanü Lûgati't-Türk (DLT) adli eseri, Türk dili ve edebiyatının, Türk tarih ve coğrafyasının yani sira, Türk kültürünün ve etnografyasının da en eski ve temel kaynaklarindandır

Divanü Lûgati't-Türk'e bu nazarla bakıldığında onda Türk sosyal hayatının her alanına ait verileri bulmak mümkündür. Toplumların yaşam biçimleri, dünyayı algılayışları o toplumun dilinde de kendini gösterir.

Nezaket, toplum dil bilimiyle ilgili bir olgudur ve araştırmacılar tarafından 'insan iş birliğinin ilk koşulu ve toplum düzeninin oluşumuna temel' olarak tanımlanır. Türkçede nezaket anlamı, kendine özgü biçimde, çeşitli unsurlar aracılığıyla ifade edilir.

HIBA AMER

10/C

233

Esma Nur KOLAK 10/€ 245

Türkçenin bilinen en eski
sözlüğüdür.

Batı Asya yazı Türkçesiyle ilgili
var olan en kapsamlı dil yapıtıdır.

Bilinen tek yazma nüshası;

İstanbul'daki Fatih Millet

Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Eser, Yaklaşık 8000 civarında
madde içerir. Bu eserde Kaşgarlı
Mahmud tarafından halk arasında

kullanılan Türkçe kelimeler

derlenmiş; daha iyi anlaşılmasını
sağlamak amacıyla deyimlerden,

atasözlerinden ve şiirlerden

örnekler verilmiş ve bunların

Arapça tercümeleri de yapılmıştır.

Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla,
Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan Divanü
Lügat-it Türk, Türkçenin ilk sözlüğüdür.

Kaşgarlı Mahmut:

"Türk dilini öğreniniz çünkü onların çok uzun
sürecek saltanatları vardır." diye bahsetmiştir.

Dil toplum için önemlidir. Toplumun örf
adetlerini, kültürlerini, yaşam ve görüşlerini
etkileyen en önemli faktördür dil. Yasadığımız
yerin geçmişini bilmek, anlamak için dil
gereklidir o olmazsa nasıl anlarız, algılarız.

Diğer toplumlara kendimizi anlatmak, tanıtmak
için dil gereklidir. Kaşgarlı Mahmud bunu
güzel ve tertipli bir şekilde yapmıştır ki o yapıt
günümüze kadar ulaşmıştır. Eski dilimizi eski
insanların hissettiklerini bilelim anlayalım ki
onlardan örnek alalım. Ne iyidir hoştur ki
geçmişimizde Kaşgarlı Mahmut gibi
insanlarımız varmış, yoksa nereden bileceğiz
geçmişimizi?

Zehra YILMAZ

KAŞGARLI MAHMUD DİVANU LUGATİ'T-TÜRK

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Kaşgarlı Mahmud tarafından 11. yüzyılda yazılmış bir sözlüktür. Bu sözlük, Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliği taşımaktadır. Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türk dilinin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türkçenin çeşitli lehçelerinden kelimeler içermektedir. Bu durum, sözlüğün Türkçenin farklı lehçelerinin gelişimini anlamamız açısından önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini gösteren bir sözlük olmasının yanı sıra, Türk kültürünün ve tarihinin de önemli bir kaynağıdır. Sözlükte, Türklerin gelenekleri, görenekleri, inanışları ve yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca çok faydalıdır.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türkçemizin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Sözlük, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya koyması ve Türk kültürünün ve tarihinin önemli bir kaynağı olmasıyla Türkçemizin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu sözlük sayesinde lehçelerimizi öğrenebiliriz.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, günümüzde de Türkçemizin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Sözlük, Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini anlamamız ve Türkçemizi daha iyi kullanmamız açısından önemli bir kaynaktır. Dilimizi geliştirmemiz açısından mükemmel bir eserdir.

Dîvânu Lugâtî't-Türk'ün Türkçemiz için önemini şu şekilde sıralayabiliriz:

Türkçenin ilk sözlüğü olma özelliği taşımaktadır.

Türkçenin zenginliğini ve çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Türk kültürünün ve tarihinin önemli bir kaynağıdır.

Türkçemizin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Günümüzde de Türkçemizin gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir.

Dîvânu Lugâtî't-Türk, Türkçemizin zenginliğini ve çeşitliliğini anlamamız ve Türkçemizi daha iyi kullanmamız açısından önemli bir kaynaktır. Bu nedenle, her Türk'ün bu sözlükten haberdar olması ve okuması gerekir.

BAŞ KİTAPÇIĞI

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

BAŞ KİTAPÇIĞI

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

Divanü Lugatî't-Türk

Divanü Lugatî't-Türk, Kâşgarlı Mahmut'un...
Divanü Lugatî't-Türk, Kâşgarlı Mahmut'un...
Divanü Lugatî't-Türk, Kâşgarlı Mahmut'un...

BAŞ KİTAPÇIĞI

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Divanü Lugatî't-Türk

Bu kitabın baş kiti...
Baş kiti...
Baş kiti...

Gözetim...
41-45

